

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา

ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

Synthetizing Semantics : The Development of

Thai Semantics Textbooks

ศุภชัย ติระวิชัย¹ | Suphachai Tawichai

บทคัดย่อ

ปัจจุบันการศึกษาคำความหมายในภาษาไทยได้รับความสนใจจากนักภาษาศาสตร์อย่างกว้างขวาง บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของตำราที่ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารประเภทตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับ การศึกษาคำความหมายในภาษาไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน

ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของตำราคำความหมายในภาษาไทย จำแนกออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ และ 2) ช่วงหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ ในระยะแรก เนื้อหาตำราคำความหมายในภาษาไทยยังไม่ค่อยชัดเจน และส่วนใหญ่มักแทรกอยู่ในแบบเรียนในหนังสืออย่าง “จินตามณี” “อักษรนิติ” “ไวพจน์พิรจรรย์” “ปภิระณำพจนานต์” “ไวพจน์ประพันธ์” และ “อุโฆษพจน” เนื้อหาส่วนใหญ่กล่าวถึงความสัมพันธ์ทางความหมาย และการเปลี่ยนแปลงความหมาย ในระยะเวลาต่อมา เนื้อหาได้ขยายขอบเขตการศึกษาตามแนวทางของตะวันตกซึ่งประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ ๆ ได้แก่ การศึกษาคำความหมายตามแนวทางภาษาศาสตร์เชิงประวัติ ภาษาศาสตร์โครงสร้าง และภาษาศาสตร์ปริชาน ตำราในระยะนี้เริ่มใช้ชื่อว่า “อรรถศาสตร์” และมีแนวโน้มที่จะศึกษาคำความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับระบบความคิดมากขึ้น

คำสำคัญ : ตำรา พัฒนาการ ภาษาไทย ความหมายในภาษาไทย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร นิสิตหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Abstract

Currently the study of meanings in Thai has gained wide interest from linguists. This paper aims to analyze the development of textbooks on meanings in Thai. Data were collected from textbooks from the Ayudhaya period to the present whose contents involve the study of meanings in Thai. The results show that the development of textbooks on meanings in Thai can be divided into 2 periods: 1) before linguistic influences and 2) after linguistic influences. At the former period, the contents of textbooks on meanings in Thai were not very clear, and most were incorporated into textbooks such as “Jindamanee”, “Aksornnitt”, “Vipojphijarn”, “Pakeeranumpojanath” and “Upaiyapoj”. Mostly the contents in these books covered sense relations and meaning changes. At the latter period, the scope of meaning study in Thai were expanded in accordance with the western trends often comprising crucial concepts including the investigation into meaning from the approaches of historical, structural, and cognitive linguistics. Most Thai textbooks in this period started to use the title “Semantics” and had a tendency to focus more on the study of the relationship between meaning and system of thought.

Keywords: Textbooks, Development, Thai language, Language Meanings

ความนำ

ภาษาเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นมาเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร ถ่ายทอดความรู้ อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดของจิตใจ ตลอดจนประสบการณ์ ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง (Suphachai Tawichai, 2011, 2017: 1) บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพและสัมฤทธิ์ผล นอกจากจะศึกษาระบบเสียง ระบบคำ และระบบไวยากรณ์แล้ว ศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญและไม่ควรละเลยเป็นอย่างยิ่งนั่นก็คือ ศาสตร์ที่ว่าด้วยความหมายในภาษา ปัจจุบันเรียกศาสตร์ดังกล่าวนี้ว่า “อรรถศาสตร์”

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

อรรถศาสตร์เป็นศัพท์บัญญัติตรงกับภาษาอังกฤษว่า “semantics” นิยามของอรรถศาสตร์อาจจำแนกออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ ความหมายกว้าง หมายถึง (Patcharee Palawong, 2001: 1) “อรรถศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาความหมายในภาษาพูด” (Suriya Ratanakul, 2001, 2012: 7) “อรรถศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยการศึกษาความหมายประจำรูปของหน่วยภาษาประกอบกันเป็นชั้น ๆ กล่าวคือ ความหมายประจำรูปของคำประกอบกันเป็นความหมายประจำรูปของวลี ความหมายประจำรูปของวลีประกอบกันเป็นความหมายประจำรูปของอนุพากย์ ความหมายประจำรูปของอนุพากย์ประกอบกันเป็นความหมายประจำรูปของประโยค” (Pompilas Wongcharuen, 2011: 12) “อรรถศาสตร์เป็นวิชาที่ศึกษาความหมายในระดับคำ ประโยค และระดับข้อความต่อเนื่องหรือปริเฉจ” (Siriporn Panyametheekul, 2007: 12) “อรรถศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาความหมายในภาษาตามแนววิทยาศาสตร์ โดยมุ่งพิจารณากระบวนการทางความหมายของหน่วยภาษา (language unit) ระดับต่าง ๆ ได้แก่ หน่วยเสียง หน่วยคำ คำ วลี อนุพากย์ ประโยค และข้อความ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับระบบความคิดของมนุษย์” (Suphachai Tawichai, 2017: 1) จากนิยามข้างต้น จะเห็นได้ว่านิยามต่าง ๆ เหล่านี้ โดยทั่วไปจะศึกษาความหมายในภาษาเหมือนกัน แตกต่างกันเพียงเล็กน้อย เช่น บางตำราเน้นภาษาพูดมากกว่าภาษาเขียน บางตำราเน้นศึกษาความหมายระดับคำเท่านั้น บางตำราศึกษาความหมายของหน่วยภาษาทุกระดับ อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาภาพรวมการนิยามพบว่า ส่วนใหญ่จะให้นิยามเป็นไปในทำนองเดียวกันคือ การศึกษาความหมายมักจะการศึกษาหน่วยภาษาตั้งแต่ระดับคำขึ้นไป

การศึกษาอรรถศาสตร์ในต่างประเทศให้ความสำคัญกับการศึกษาด้านพัฒนาการของการศึกษาความหมายในภาษาเป็นอย่างมาก ดังปรากฏในผลงานของ Nerlich, B (1991) เขียนหนังสือเรื่อง “Semantic Theories in Europe 1830 – 1930 from etymology to contextuality” หนังสือเล่มนี้ได้กล่าวถึงพัฒนาการของการศึกษาอรรถศาสตร์ในกลุ่มประเทศยุโรป ได้แก่ เยอรมัน ฝรั่งเศส และอังกฤษ รวมไปถึงสหรัฐอเมริกา ประเด็นสำคัญของหนังสือเล่มนี้นอกจากจะเห็นพัฒนาการของการศึกษาอรรถศาสตร์ของกลุ่มประเทศแถบยุโรปและสหรัฐอเมริกาแล้ว ผู้เขียนยังได้เสนอประวัติความเป็นมาของแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญของการศึกษาความหมายในภาษาอย่างเป็นระบบ ทำให้เห็นพัฒนาการของการศึกษาความหมายในภาษาได้อย่างชัดเจน จากการ

ทบทวนวรรณกรรมพบว่า ในประเทศไทยยังไม่มีผู้ใดกล่าวถึงพัฒนาการยังไม่มีการศึกษาใดที่กล่าวถึงพัฒนาการของตำราอรรถศาสตร์ภาษาไทยไว้โดยตรง และมุ่งเน้นเฉพาะเรื่องการฝึกทักษะด้าน “การอ่าน” และ “การเขียน” เป็นสำคัญ (Benchawan Suntharanukul, 1972, 1975, 1980, 2007; Sunanta Unchaleenukul, 1997; Praphasri Siha-umphai, 2007; Niyada Lausunthorn, 2009) ส่วนด้าน “ความหมาย” มักถูกละเลย และนำไปอธิบายรวมกับความรู้ด้านคำศัพท์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น

โดยสรุป พัฒนาการของตำราความหมายในภาษาไทยยังขาดผู้ที่ศึกษาจึงน่าเสียดายที่ขาดองค์ความรู้ด้านไป ทั้ง ๆ ที่ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านอักษรศาสตร์ซึ่งมีประวัติความเป็นมาอันยาวนานกว่า 700 ปี อีกทั้งในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาได้เปิดการเรียนการสอนรายวิชาอรรถศาสตร์หรือรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับอรรถศาสตร์ไว้ในหลักสูตรทั้งในระดับบัณฑิตและบัณฑิตศึกษา หากตำราที่ว่าด้วย การศึกษาความหมายในภาษาได้เรียบเรียงผ่านกระบวนการสังเคราะห์อย่างเป็นระบบ คงจะเป็นประโยชน์ต่อวงวิชาการภาษาไทยไม่น้อย จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การศึกษาภาษาจึงไม่สามารถมองข้ามความหมายในภาษาได้ ดังที่ Jakobson (Jakobson cited in Fromkin, V Rodman, R. and Hyams, N. 2003: 173) กล่าวว่า “Language without meaning is meaningless” หมายถึง ภาษาที่ปราศจากความหมายคือภาษาที่ไม่สมบูรณ์

คำถามวิจัย ประการแรก พัฒนาการของตำราความหมายในภาษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจำแนกออกเป็นกี่ช่วง ประการถัดมา ตำราความหมายในภาษาได้บรรจุแนวคิด/ทฤษฎีอะไรบ้าง และประการสุดท้าย ผู้วิจัยต้องการพิสูจน์คำกล่าวของนักอรรถศาสตร์ที่ว่า อรรถศาสตร์เป็นศาสตร์ที่ศึกษาความหมายในระดับคำขึ้นไปเป็นจริงหรือไม่ การศึกษาความหมายในระดับที่ต่ำกว่าคำเช่นการเลียนเสียงธรรมชาติจะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาความหมายในภาษาไทยได้หรือไม่

ผลที่ได้จากการวิจัย สามารถนำไปใช้ประโยชน์โดยตรงต่อนิสิตนักศึกษาและอาจารย์ผู้สอนรายวิชาอรรถศาสตร์หรือรายวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง อีกทั้งยังทำให้เห็นพัฒนาการของการศึกษาความหมายในภาษาไทยได้อย่างสมบูรณ์ ส่วนประโยชน์โดยอ้อมสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางแก้ไข/ปรับปรุงตำราอรรถศาสตร์ให้สมบูรณ์ และทันสมัยมากยิ่งขึ้น เหนือสิ่งอื่นใด องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัยฉบับนี้ทำให้ผู้สนใจศึกษา

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

อรรถศาสตร์ภาษาไทยได้ตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของวิชาอรรถศาสตร์ว่าเป็นศาสตร์หนึ่งที่มีความสำคัญและมีประวัติศาสตร์การศึกษามายาวนาน ผลที่ได้จากการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแหล่งอ้างอิง และต่อยอดงานวิจัยทางด้านอรรถศาสตร์ภาษาไทยให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์และสมมติฐานการวิจัย

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของตำราทางด้านความหมายในภาษาไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

1. ตำราความหมายในภาษาไทยจำแนกออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ และ 2) ช่วงหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์
2. แนวคิดที่สำคัญที่นำมาใช้เป็นกรอบในการศึกษาความหมายในภาษาไทย ได้แก่ ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ (Historical Linguistics) ภาษาศาสตร์โครงสร้าง (Structural Linguistics) และภาษาศาสตร์ปริชาน (Cognitive Linguistics)
3. การศึกษาความหมายในภาษาไทยสามารถศึกษาได้หลายระดับ ตั้งแต่ระดับเสียง ระดับคำ ระดับประโยค และระดับข้อความ

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยได้แบ่งวิธีการศึกษาออกเป็น 3 ขั้นตอน ขั้นตอนแรก เริ่มจากการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่สอง วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ และขั้นตอนสุดท้าย สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

ขั้นตอนแรก : รวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยใช้กรอบความคิดของ Nerlich, B (1991) ในหนังสือ “Semantic Theories in Europe 1830 - 1930 from etymology to contextuality” มาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการนำเสนอ ส่วนการแบ่งสมัยของการศึกษาความหมาย ในประเทศไทย ใช้แนวทางการแบ่งของ Suphachai Tawichai (2011) และการจัดประเภทหน่วยภาษาใช้แนวคิดของ Piansiri Wongwipanon (1982) ส่วนเกณฑ์การคัดเลือกตำราต่าง ๆ ที่นำมาใช้ศึกษา ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือก คือ ตำราต้องมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องหรือสัมพันธ์

กับการศึกษาความหมายในภาษาไทย ทั้งนี้ เนื้อหาอาจจะปรากฏวรรณคดีของผู้เขียนหรือไม่ก็ได้ โดยสืบค้นเอกสารตั้งแต่ปัจจุบันและนับย้อนขึ้นไปถึงเอกสารที่เก่าแก่ที่สุดเท่าที่ปรากฏหลักฐาน เมื่อรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องครบแล้ว ผู้วิจัยจำแนกเอกสารออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มแรก เป็นเอกสารก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ หมายถึง เอกสารที่ได้รับการตีพิมพ์เผยแพร่โดยกรมศิลปากรหรือกรมศิลปากรอนุญาตให้เผยแพร่ โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาความหมายในภาษาไทยและเนื้อหาดังกล่าวยังไม่ได้รับอิทธิพล การศึกษาภาษาศาสตร์ ทั้งนี้ จากการสำรวจพบเฉพาะแบบเรียนภาษาไทยที่ตีพิมพ์ก่อนปี พ.ศ. 2499 คือ ก่อนปีที่หนังสือนิรุกติศาสตร์ของพระยาอนุমানราชชนเผยแพร่ ดังนั้น เอกสารที่นำมาศึกษาในกลุ่มแรก จำนวน 9 ฉบับ ดังนี้

สมัยอยุธยา มีจำนวน 2 ฉบับ ได้แก่ “จินตตามณี” ฉบับของพระโหราธิบดี และ “จินตตามณี” ฉบับคัดลอกในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ

สมัยรัตนโกสินทร์ มีจำนวน 7 ฉบับ ได้แก่ “จินตตามณี” ฉบับของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรสและ “จินตตามณี” ฉบับของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงวงษาธิราชสนิท “อักษรนิดิ” ของพระอมรารักษ์ชิต (เกิด อมโร) “ไวยากรณ์พิจารณา” “ปรีระณำพจนานต์” “ไวยากรณ์ประพันธ์” และ “อุโฆษพจน์” ของพระยาศรีสุนทรโวหาร

กลุ่มที่สอง เป็นเอกสารหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ หมายถึง เอกสารที่มีแนวทางการศึกษา มุมมอง แนวคิด ทฤษฎี ทางด้านการศึกษาความหมายในภาษารวบรวม เรียบเรียงความคิดอย่างเป็นระบบ ตามแนวทางการศึกษาภาษาศาสตร์ ผลจากการสำรวจพบเอกสารที่นำมาศึกษา จำนวน 13 ฉบับ ดังนี้

เอกสารที่มีเนื้อหาด้านความหมายปรากฏอย่างน้อย 1 บท หรือ 1 หน่วย ในหนังสือนั้น ๆ พบจำนวน 3 ฉบับ ได้แก่ หัวข้อ “ความหมายและการกลายความหมายของคำในภาษา” ในหนังสือ “นิรุกติศาสตร์” ของ พระยาอนุमानราชชน หัวข้อ “ความหมาย” ในเอกสารการสอนชุดวิชาภาษาไทย 3 หน่วยที่ 7 – 15 ของ เพียรศิริ วงศ์วิภาณนธ์ และหัวข้อ “ภาษากับความหมาย” ในเอกสารประกอบการสอน “ภาษาศาสตร์เบื้องต้น” ของ ชัชวดี ศรีลัมพ์

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

นอกจากนี้ยังมีเอกสารที่มีเนื้อหาที่ว่าด้วยการศึกษาความหมายในภาษาลดับ สมบูรณ์จำนวน 10 ฉบับ ได้แก่ “การใช้ภาษา” และ “การใช้ภาษา 2” ของ พ. นววรรณ (นามแฝง : นววรรณ พันธุมธา) “การทำพจนานุกรม” และ “การวิเคราะห์ความหมายของคำ” ของพรพิลาส เรื่องโชติวิทย์ “ความรู้เบื้องต้นทางอรรถศาสตร์” ของพัชรี พลาวงศ์ “อรรถศาสตร์เบื้องต้น” ของคุณหญิงสุริยา รัตนกุล “อรรถศาสตร์” ของชัชวดี ศรีลัมภ์ “ความหมายในภาษาไทย” ของพรพิลาส วงศ์เจริญ “อรรถศาสตร์” ของศุภชัย ติระวิชัย และ “การศึกษาความหมาย” ของศิริพร ปัญญาเมธีกุล

ดังนั้น เอกสารที่นำมาวิเคราะห์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน รวมจำนวนทั้งสิ้น 22 ฉบับ ทั้งนี้ ผู้วิจัยไม่ได้กล่าวอ้างว่า ตำราที่ว่าด้วยความหมายในภาษาไทยมีเพียงเท่านี้ เนื่องจากอาจจะมิตำราที่ไม่เผยแพร่สู่สาธารณะหรือเป็นตำราที่อยู่ระหว่างการเผยแพร่

อนึ่ง เกณฑ์การจำแนกข้างต้น ผู้วิจัยใช้เป็นเกณฑ์หลวม ๆ กล่าวคือ ระหว่าง การเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้พิจารณาองค์ประกอบอื่น ๆ ร่วมด้วย เช่น ด้านเนื้อหา ด้านแนวคิดหรือทฤษฎี ตลอดจนทรรศนะของผู้เขียนที่ปรากฏในตำราแต่ละฉบับ

ขั้นตอนที่สอง : การวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวคือ ผู้วิจัยจำแนกการวิเคราะห์ ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนแรก ผู้วิจัยวิเคราะห์พัฒนาการของตำราที่ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย จำแนกออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ตำราก่อนได้รับอิทธิพลการศึกษาภาษาศาสตร์ และตำราหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ ช่วงก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เนื้อหาโดยการจัดกลุ่มการศึกษาว่ามีแนวทางการศึกษาในลักษณะใดบ้าง สาเหตุที่วิเคราะห์เนื้อหาเนื่องจากในช่วงนี้ ยังไม่ปรากฏแนวคิดหรือทฤษฎีที่นำมาวิเคราะห์ความหมายในภาษา ส่วนช่วงหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์เนื้อหาในตำราต่าง ๆ โดยมุ่งพิจารณาการนำแนวคิดหรือทฤษฎีภาษาศาสตร์มาใช้เป็นกรอบความคิดเพื่อศึกษาความหมายในภาษาไทย ทั้งนี้ การอธิบายจะนำแนวคิดสำคัญ และอธิบายตัวอย่าง การวิเคราะห์พอสังเขป

ส่วนที่สอง ผู้วิจัยวิเคราะห์ภาพรวมของการศึกษาความหมายในภาษาไทยตามหน่วยภาษา โดยพิจารณาว่าหน่วยภาษาใดในภาษาไทยที่สามารถศึกษาความหมายได้บ้าง ทั้งนี้ ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาหน่วยภาษาของ Piansiri Wongwipanon (1982) มาใช้เป็นกรอบการวิเคราะห์ ได้แก่ 1) ความหมายระดับเสียง 2) ความหมายระดับคำ 3) ความหมายระดับประโยค และ 4) ความหมายระดับข้อความ

ขั้นตอนสุดท้าย : สรุป อภิปราย และข้อเสนอแนะ กล่าวคือ ผู้วิจัยจะสรุปภาพรวมของการศึกษา และนำผลที่ได้จากการวิจัยมาอภิปราย โดยการประเมินค่าตำราอรรถศาสตร์ในภาพรวมว่ามีประเด็นใดบ้างที่น่าจะกล่าวถึง และชี้ให้เห็นข้อบกพร่องตำราความหมายในภาษาไทยที่ผ่านมา สุดท้าย จะเป็นข้อเสนอแนะในประเด็นที่ควรศึกษาต่อไป

นิยามศัพท์

1. “ตำรา” หมายถึง เอกสารทางวิชาการที่เรียบเรียงความรู้ทางการศึกษา ความหมายในภาษาไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ไปสู่ผู้วิชาการหรือผู้อ่าน โดยทั่วไป ทั้งนี้ อาจเป็นไปตามข้อกำหนดของหลักสูตรหรือไม่ก็ได้ โดยจะต้องมีการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ ตัวอย่างตำราเกี่ยวกับการศึกษาความหมายในภาษาไทยในอดีต เช่น “จินตตามณี” “อักษรนิติ” “ไวยาจน์พิจารณา” “ปรีระถนพจนานัดล” “ไวยาจน์ประพันธ์” และ “อุภยพจน์” ฯลฯ ตัวอย่างตำราเกี่ยวกับการศึกษาความหมายในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น “อรรถศาสตร์” “ความหมายในภาษาไทย” ฯลฯ

2. ตำราความหมายในภาษาไทย เอกสารประเภทตำราที่ครอบคลุมการศึกษาที่ ว่าด้วยการศึกษาความหมายในภาษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

3. ตำราอรรถศาสตร์ในภาษาไทย หมายถึง ตำราที่ว่าด้วยการศึกษาความหมายในภาษาไทยหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ และชื่อวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาความหมายในภาษาไทยตามแนวภาษาศาสตร์ เรียกว่า “อรรถศาสตร์” บัญญัติศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า “Semantics”

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

พัฒนาการของตำราที่ว่าด้วย “การศึกษาความหมายในภาษาไทย

การศึกษาความหมายในภาษาไทย จำแนกออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ และช่วงหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์

ช่วงก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ : จุดเริ่มต้นของการศึกษาความหมายในภาษาไทยช่วงก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ปรากฏหลักฐานในสมัยอยุธยา เอกสารส่วนใหญ่เป็นแบบเรียนภาษาไทยที่มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สอนกุลบุตรกุลธิดา (Niyada Lausunthorn, 2009) เพื่อให้เห็นพัฒนาการของการศึกษาความหมายในภาษาไทยอย่างเป็นลำดับขั้น ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ตำรายุคก่อนปฏิรูปการศึกษา และตำรายุคหลังปฏิรูปการศึกษา ดังนี้

ตำรายุคก่อนปฏิรูปการศึกษา : หนังสือจินตามณีเป็นแบบเรียนภาษาไทยก่อนการปฏิรูปการศึกษาที่สำคัญและเป็นต้นแบบของแบบเรียนในยุคหลัง หนังสือจินตามณีสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระโหราธิบดีแต่งขึ้นเพื่อใช้สอนกุลบุตรกุลธิดาในสมัยนั้นให้อ่านออกเขียนได้ ความรู้ด้านความหมายในภาษาจะปรากฏในตอนที่ 1 คือ “อักษรศัพท์” ว่าด้วยคำศัพท์และความหมายในระดับคำมีการสัมผัสภาษาบาลีสันสกฤตเนื่องด้วยผู้เขียนมีความเชี่ยวชาญด้านภาษาบาลีและสันสกฤต ดังนั้น การอธิบายความหมายเรื่อง “อักษรศัพท์” จึงเป็นการศึกษาความหมายในลักษณะคำพ้องเป็นหลักทั้งคำพ้องเสียง และคำพ้องความหมาย (คำไวพจน์) ต่อมาได้เกิดการคัดลอกหนังสือจินตามณีหลายสำนวน สำนวนที่สำคัญที่ปรากฏในสมัยอยุธยาอีกสำนวนหนึ่งคือ สำนวนที่คัดลอกในสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ วิธีการเขียนโดยส่วนใหญ่ยังคงรักษาแบบแผนต้นฉบับไว้ มีเนื้อหาไม่แตกต่างกันมากนัก จินตามณีในสมัยอยุธยาได้ใช้มายาวนานจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ มีหลายสำนวนและบางสำนวนได้แต่ง/เรียบเรียงขึ้นมาใหม่ เนื่องจากเอกสารชุดเดิมได้ชำรุด สูญหาย ด้วยภัยสงครามและชำรุดด้วยกาลเวลา สำนวนที่สำคัญได้แก่ “จินตามณี” สำนวนของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส และ “จินตามณี” พระนิพนธ์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงวงษาธิราชสนิท

โดยสรุป จินตตามณ์ของพระโหราธิบดีนับว่าเป็นแบบเรียนภาษาไทยที่ทรงคุณค่า และมีความสำคัญต่อระบบการศึกษาไทยในยุคแรก และใช้มายาวนานตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ นอกจากนี้ยังสืบทอดวิธีการเขียนและมีอิทธิพลต่อแบบเรียนภาษาไทยเล่มอื่น ๆ จำนวนมาก เอกสารสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหมายในภาษาไทย ได้แก่ “อักษรนิติ” ของพระอมราภิรักขิต “ไวยากรณ์พิจารณา” “ปรีระฉำพจนานัดล” “ไวยากรณ์ประพันธ์” และ “อุไทยพจน์” ของพระยาศรีสุนทรโวหาร เพื่อให้เห็นภาพรวมของการศึกษาความหมายในภาษาไทยช่วงยุคก่อนปฏิรูปการศึกษา ผู้วิจัยสรุปเนื้อหาโดยใช้กรอบแนวคิดการศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ปัจจุบันเรื่องความสัมพันธ์ทางความหมาย (sense relations) ดังตารางที่ 1 และสรุปแนวทางการศึกษาพอสังเขป ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงการศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายก่อนปฏิรูปการศึกษา

เนื้อหา	อยุธยา	รัตนโกสินทร์
1. คำแย้งความหมาย	•	•
2. คำพ้องความหมาย / คำไวยากรณ์	•	•
3. คำพ้องรูปพ้องเสียง	-	•
4. คำกลุ่มความหมายเดียวกัน	•	•
5. คำระนาบเดียวกัน	•	•
6. คำซ้อนเพื่อความหมาย	•	•

จากตารางที่ 1 เนื้อหาที่ปรากฏในแบบเรียนภาษาไทยก่อนปฏิรูปการศึกษาพบว่าศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมายเฉพาะความหมายในระดับคำเป็นสำคัญ โดยแสดงตัวอย่างของคำเรียงต่อ ๆ กันเท่านั้น มิได้อธิบายหรือสอดแทรกความคิดเห็นของผู้เขียนไว้ในตัวเล่ม ในลักษณะเอกสารประกอบการสอนหรือเอกสารประกอบการบรรยาย

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

ดังนั้น ผู้เรียนจำเป็นจะต้องอาศัยคำอธิบายจากผู้สอนเพิ่มเติม หากอ่านหรือศึกษาด้วยตนเองอาจจะทำความเข้าใจได้ยาก โดยเฉพาะการใช้ศัพท์ภาษาบาลีและสันสกฤตพบจำนวนมาก สรุปได้ดังนี้

คำแย้งความหมาย หมายถึง ความสัมพันธ์ทางความหมายที่คำมีความหมายตรงกันข้ามหรือขัดแย้งกัน เช่น กว้าง - แคบ แพ้ - ชนะ เจ้าหนี้ - ลูกหนี้ ฯลฯ ตำรายุคก่อนปฏิรูปการศึกษาพบคำแย้งความหมาย 2 ลักษณะ ได้แก่ คำแย้งความหมายระดับคำ เช่น “ศุกทุข^๒” และคำแย้งความหมายระดับข้อความ เช่น “โทรหโมห ครุ กรรมหนัก ละหุเบา” “ทุจจริต บาบ สุจจริต บุญ” “ชลมารค ว่าทางน้ำ สถลมารค ว่าทางบก”

คำพ้องความหมาย หมายถึง ความสัมพันธ์ทางความหมายที่คำมีความหมายเหมือนหรือคล้ายคลึง โดยคำนั้นจะต้องอ้างถึงสิ่งเดียวกันหรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าการพ้องความหมายคือปรากฏการณ์ที่เกิดจากภาษามีคำหลายคำใช้อ้างถึงหรือเรียกสิ่งเดียวกัน เช่น นก - สกุนดา มะละกอ - บักหุง กิน - รับประทาน ฯลฯ ตำรายุคก่อนปฏิรูปการศึกษาพบคำพ้องความหมาย เช่น คำพ้องความหมายของเทวดา ได้แก่คำว่า “เทวา” “เทพาธิบดี” “เทวินทร” “เทเวศ” “อัมรินท” ฯลฯ น่าสังเกตว่า คำพ้องความหมายในช่วงนี้เป็นคำพ้องที่เกิดจากการยืมคำภาษาต่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาบาลีและสันสกฤต การนำเสนอส่วนใหญ่จะใช้โครงสร้าง “คำศัพท์ + ว่า + คำแปล” เช่น “อัสวไทย อาชาไนย สินธพ ภาชี ว่าม้า” “ริปู ริปู อริ บริปักษ ว่าศัตรู” และ “มาศ ว่าทอง” ฯลฯ

ตัวอย่างคำพ้องความหมายปรากฏมากที่สุดใน “อักขรนิติ” ของพระอมรรานุรักษ์ติดจำแนกหมวดคำไว้ 70 หมวด เช่น ชื่อปลา” ได้แก่คำว่า มัจฉ มัตสยา มิถ ชลจร ปุณฺโกลม ฯลฯ น่าสนใจว่า สาเหตุที่ตำราในอดีตให้ความสำคัญกับคำพ้องความหมายส่วนหนึ่งน่าจะมาจากแนวคิดการเรียนในอดีตผู้ที่เรียนภาษาได้ดีและมีประสิทธิภาพ นอกจากจะอ่านออกเขียนได้แล้วจะต้องสามารถแต่งคำประพันธ์หรือแต่งหนังสือได้ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่สุดประการหนึ่งของการศึกษาไทยในสมัยนั้น

^๒บทความฉบับนี้รักษาการสะกดคำตามต้นฉบับ

คำพ้องรูปพ้องเสียง หมายถึง ความสัมพันธ์ทางความหมายที่คำมีทั้งรูปเขียนและเสียงเหมือนกันแต่ความหมายต่างกัน เช่น “ชั้น” มีหลายความหมาย ได้แก่ ชั้น 1 หมายถึง น. ภาชนะสำหรับตักหรือใส่น้ำ มีหลายชนิด ชั้น 2 หมายถึง ก. ทำให้ตั้งหรือให้แน่นด้วยวิธีหมุนกวาดแรงเข้าไป ว. แข็งแรง, กล้าหาญ ชั้น 3 ก. อาการร้องอย่างหนึ่งของไก่หรือนกบางชนิด ชั้น 4 ก. หัวเราะ นึกอยากหัวเราะ ตำรายุคก่อนปฏิรูปการศึกษาพบคำพ้องรูปพ้องเสียง เช่นคำว่า “ฉัน” ปรากฏใน “**โวพจน์พิจารณา**” เช่น “เฉิดฉัน นิมนต์ฉัน” (Praya Srisunthornwoharn, 1978: 322) ส่วน “**โวพจน์ประพันธ์**” เช่น “หมวดฉอโวพจน์บทเฉลย/แจกจัดตามเคย/คือคำว่าเลิศเฉิดฉัน/แปลว่างามพริ้งพรายพรรณ/หนึ่งนิมนต์ฉัน/ที่ใช้แต่ในพระสงฆ์/ยกให้แปลกคำกั้นตรง/จึงใช้ฉอนคง/ตั้งคำว่างามเฉิดฉัน” (Praya Srisunthornwoharn, 1990: 23)

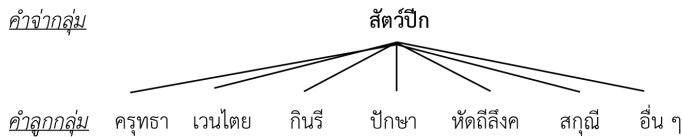
น่าสังเกตว่า คำพ้องรูปพ้องเสียงปรากฏเฉพาะ “**โวพจน์พิจารณา**” และ “**โวพจน์ประพันธ์**” เท่านั้น และมีตัวอย่างค่อนข้างน้อย ตัวอย่างที่ยกมานี้ คือ “เฉิดฉัน” กับ “นิมนต์ฉัน” ผู้วิจัยมองว่าเป็นตัวอย่างที่ไม่ชัดเจน เนื่องจากคำว่า “เฉิดฉัน” เป็นคำเดี่ยวไม่สามารถปรากฏเดี่ยว ๆ ได้ ดังนั้น จึงไม่สมควรนำคำว่า “เฉิดฉัน” มาแยกออกจากกัน ส่วนคำว่า “นิมนต์ + ฉัน” มีคุณสมบัติต่างกับตัวอย่างแรกคือ คำว่า “ฉัน” เป็นอิสระจากคำแวดล้อมคือสามารถปรากฏเดี่ยว ๆ ได้ ดังนั้น หากใช้มุมมองการศึกษาความหมายในภาษาปัจจุบันจะพบว่าไม่จัดว่าเป็นตัวอย่างคำพ้องรูปพ้องเสียง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยมองว่าผู้เขียนแสดงตัวอย่างคำพ้องรูปพ้องเสียงในลักษณะนี้ อาจเป็นการฝึกให้ผู้เรียนเป็นคนช่างสังเกต โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำที่ปรากฏในปริบทแวดล้อมจะเป็นกุญแจสำคัญที่จะเฉลยว่าคำดังกล่าวเป็นคำพ้องรูปพ้องเสียง เมื่อปรากฏในปริบทที่แตกต่างกัน ความหมายของคำก็จะแตกต่างกันไปด้วย นับว่าเป็นกลวิธีการเรียนการสอนในสมัยนั้นก็อาจเป็นไปได้

คำกลุ่มความหมายเดียวกัน หมายถึง ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่สัมพันธ์กันในหมวดหมู่แบบคำจ่ากลุ่ม (superordinate) และคำลูกกลุ่ม (subordinate) กล่าวคือ คำจ่ากลุ่มจะมีความหมายที่ครอบคลุมความหมายของคำลูกกลุ่ม Saeed, I. J. (2009: 68) อธิบายว่าคำกลุ่มความหมายเดียวกันนี้จะมีความสัมพันธ์ที่แสดงถึงการรวมกลุ่มไว้ด้วยกัน (inclusion) ด้วยคำที่แสดงถึงลักษณะทั่วไป เช่น “สัตว์” เป็นคำที่รวมกลุ่มของคำว่า “สุนัข” “นก” “ปลา” ฯลฯ เอาไว้ ดังนั้น คำว่า “สัตว์” จึงจัดเป็นคำจ่ากลุ่ม

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

ส่วนคำว่า “สุนัข” “นก” และ “ปลา” จัดเป็นคำลูกกลุ่ม ตำรายุคก่อนปฏิรูปการศึกษาพบ คำกลุ่มความหมายเดียวกัน เช่น กลุ่มความหมายของ “สัตว์ปีก” มีดังนี้ “ครุฑธา” “เวนไตย” “กินรี” “ปักษา” “หัตถิลึงค” “สกุณี” ฯลฯ ตามแนวทางการศึกษา อรรถศาสตร์ ในปัจจุบันจัดคำกลุ่มความหมายเดียวกันของสัตว์ปีกถือว่าเป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมมากที่สุดเรียกว่า “คำจ่ากลุ่ม” ส่วนสมาชิกที่อยู่ภายใต้สัตว์ปีก คำต่าง ๆ เหล่านี้จะเป็นอิสระจากสมาชิกอื่น ๆ เรียกว่า “คำลูกกลุ่ม” หากขาดสมาชิกใดไป ก็ยังคงความเป็นสัตว์ปีกอยู่ ผู้วิจัยแจกแจงคำกลุ่มความหมายเดียวกันตามแนวทางการศึกษา

อรรถศาสตร์ในปัจจุบันเขียนเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 แสดงคำกลุ่มความหมายเดียวกันของ “สัตว์ปีก”

คำระนาบเดียวกัน หมายถึง ความสัมพันธ์ทางความหมายของคำที่คำมีลักษณะ คล้ายคลึงกับคำแย้งความหมาย กล่าวคือ คำแย้งความหมายจะแย้งความหมายของคำใน ลักษณะหนึ่งต่อหนึ่ง เช่น เป็น - ตาย ร้าย - ดี รุก - ถอย ฯลฯ หรือการไล่ระดับ ได้แก่ ร้อน - อุ่น - เย็น - หนาว แต่คำระนาบเดียวกันไม่สามารถจัดคู่ตรงข้ามเหมือนกับคำแย้งความหมายได้ ตัวอย่างคำระนาบเดียวกันของพันธุ์สุนัข เช่น “เขาเขา” “บางแก้ว” “ชีวา วา” ฯลฯ ตำรายุคก่อนปฏิรูปการศึกษาพบคำระนาบเดียวกัน เช่น กลุ่มดวงดาว เขียนเป็น แผนภูมิได้ดังนี้

ดวงดาว	พระอาทิตย์	จันทร์	อังคาร	พุธ	พฤหัสบดี	เสาร์	...
--------	------------	--------	--------	-----	----------	-------	-----

แผนภูมิที่ 2 แสดงคำระนาบเดียวกันของ “กลุ่มดวงดาว”

คำซ้อนเพื่อความหมาย พบ 2 ลักษณะ คือ คำซ้อนที่เกิดจากการแปลศัพท์ หมายถึง คำที่มีความหมายเหมือนกันซึ่งเกิดจากการแปลศัพท์ โดยทั่วไปจะนำคำศัพท์จากภาษาบาลี ภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร และภาษาไทยนำมาซ้อนกัน ตำรายุคก่อนปฏิรูปการศึกษาพบคำซ้อนที่เกิดจากการแปลศัพท์ เช่น “แพทยหอม” “เสด็จไป” “ตลุลูะถึง³” “วงพงษ์โคตร” “ธนศรัพย์” “ศับทสำเนียง” ฯลฯ ตัวอย่างเหล่านี้ คำว่า “แพทย์” มีความหมายเหมือนกับคำว่า “หอม” เช่นเดียวกับคำว่า “เสด็จ” มีความหมายเหมือนกับคำว่า “ไป” เป็นต้น อีกลักษณะหนึ่งคือคำซ้อนที่เกิดจากความหมายใกล้เคียงกัน หมายถึง คำที่นำคำที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรืออยู่ในหมวดเดียวกันมาซ้อนกันเพื่อให้เกิดความหมายใหม่ เช่น “แตรสังข์” “พาทพินท” “ผูกคาคด” ฯลฯ ดังตัวอย่างคำว่า “แตรสังข์” เกิดจากการซ้อนคำระหว่างคำว่า “แตร” กับคำว่า “สังข์” กล่าวคือคำว่า “แตร” มีความหมายที่ใกล้เคียงกับคำว่า “สังข์” คือจัดอยู่ในเครื่องดนตรีประเภทเป่า โดยแตรเป็นเครื่องเป่าทำด้วยโลหะ ส่วนสังข์เป็นชื่อหอยทะเลชนิดหนึ่งนำมาใช้เป็นเครื่องเป่ามักปรากฏร่วมกับแตร เมื่อนำคำว่า “แตร” และ “สังข์” มาซ้อนกันจึงหมายถึง เครื่องดนตรีประเภทเป่ามักใช้ในงานพิธี เช่น เป็นวงประโคมศักดิ์สิทธิ์ให้สัญญาณต่าง ๆ หรือใช้เป็นสัญญาณเสด็จเข้า - ออกของเทพเจ้าหรือพระราชา เป็นต้น

ความรู้อื่น ๆ ที่พบในแบบเรียนยุคก่อนปฏิรูปการศึกษา เช่น “คำฟ้องเสียง” “คำราชาศัพท์” “คำแผลง” ฯลฯ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำฟ้องเสียงมีลักษณะที่แตกต่างกับปัจจุบัน เช่น “พระบาท” “บาตรพระสงฆ” “บาศเชือกคล้อง” “บาตอาวุธ” “วิบัติดี” “นิยานินิบาด” คำที่ขีดเส้นใต้ออกเสียงว่า /บัด/ และ /บาด/ ปัจจุบันตัวอย่างดังกล่าวนี้ไม่จัดให้เป็นคำฟ้องเสียง นอกจากนี้ยังพบตัวอย่างคำที่ต้องอาศัยบริบทมาช่วยในการจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำที่มีเสียงคล้ายคลึงกัน เช่นคำว่า “จระเข้ - จเข้ - ตเข้” ดังตัวอย่าง

³คำว่า “ลูะ” เป็นอักษรวิธีการเขียนในสมัยนั้นเพื่อแสดงให้เห็นว่าเสียงดังกล่าวเป็นสระเสียงสั้น

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

“จระเข้ในน้ำ” “จเข็ดดนตรี” “ตเข้ลากไม้” เป็นต้น จะเห็นได้ว่าตัวอย่างที่นำเสนอเกี่ยวกับคำที่มีเสียงคล้ายคลึงกัน ปรียบถือว่าสำคัญและช่วยในการจดจำได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างคำพ้องเสียงในเอกสารอื่น ๆ ตัวอย่างคำว่า “ข้า - ค่า - ฆ่า” ใน **“ไวพจน์พิจารณ์”** เช่น “ตู่ข้า/ชายขาดค่า/ของมีค่า/ฆ่าตาย” (Praya Srisunthornwoharn, 1978: 318) **“ไวพจน์ประพันธ์”** เช่น “ตู่ข้าขอลววยชายขาดค่า/อันของดีมีค่าเขาสรรเสริญ / ฆ่าให้มันฉิบหายตายยับเยิน/เราฟังเพลินเพลงจะเข้มะโหรี” (Praya Srisunthornwoharn, 1990: 1) และ **“ตำราอุไทยพจน์”** เช่น “ข้าได้เข่านาวาให้ค่าเช่า/ริมศาลเจ้าเจ๊กบ้านฆ่าหมู” (Praya Srisunthornwoharn, 1971 vol. 3: 893) น่าสังเกตว่านอกจากผู้เขียนจะอธิบายเรื่องคำพ้องเสียงแล้ว ยังได้สอดแทรกวิธีการจดจำคำพ้องเสียงโดยอาศัยปริบทได้อย่างน่าสนใจ อีกทั้งมีกลวิธีการเขียนทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรองทำให้สนุกกับการท่องจำอีกด้วย

สิ่งที่น่าสนใจคือเกิด**คำพ้องเสียงสระสั้นยาว** หมายถึง คำที่มีเสียงพยัญชนะเดียวกัน วรรณยุกต์เดียวกัน แต่สระสั้น-ยาวต่างกัน นำมาจัดเป็นคำคู่กันเพื่อให้ทราบวาทังสองคำออกเสียงสระสั้นยาวแตกต่างกัน เช่นคำว่า “เกา - กาว/แก้ว - ก้าว/เดา - ดาว/เขา - ชาว/เท้า - ท้าว/ซัง - ซ่าง” ปรากฏใน **“ไวพจน์พิจารณ์”** เช่น “เกาด้วยเล็บ เคี้ยวกาว นับแปดแก้ว ก้าวเดินไป” (Praya Srisunthornwoharn, 1971: 318) **“ไวพจน์ประพันธ์”** เช่น “ที่บางพวกแฝกด้วยตัวสะกด/แต่กำหนดคล้ายเสียงสำเนียงกล่าว /เช่นคำพูดกาวเกา เดากับดาว/เขากับชาวไวพจน์บพิจารณ์” (Praya Srisunthornwoharn, 1990: 1) และ **“ปกิระณภาพจนาดล”** เช่น “คำเสียงยาวเสียงสั้นนั้นก็มี/ดังวามีมือเท้าท้าวพระยา/ช่างเขาเบิกเงินตราไปห้าซัง/กระหะตั้งเคี้ยวกาวยาวเลขา/เกาที่คั้นคำสั้น โดยสัญญา/ก้าวบาทาเก้าย่างถึงทางตรง” (Praya Srisunthornwoharn, 1972: 14) คำพ้องเสียงสระสั้นยาวจากตัวอย่างที่นำเสนอนี้ คำว่า “เท้า-ท้าว” ในปัจจุบันออกเสียงยาวเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าคำว่า “เท้า” และ “ท้าว” ในสมัยนั้นน่าจะออกเสียงสั้นและยาวซึ่งแตกต่างกับการออกเสียงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาแนวทางการศึกษาอรรถศาสตร์ในปัจจุบันถือว่าการออกเสียงสระสั้นยาวไม่เป็นคำไวพจน์

หนังสือแบบเรียนหลวงนับว่ามีความสำคัญกับการศึกษาของไทยเป็นอย่างมาก Sunanta Unchaleenukul (1997: 101 - 114) กล่าวว่าแบบเรียนหลวงของพระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) ได้ใช้เป็นระยะเวลา 17 ปี จนมาถึงปีพ.ศ. 2434 จึงประกาศให้ใช้แบบเรียนเร็วแทน ซึ่งกรมพระยาดำรงราชานุภาพแต่งขึ้นราวปี พ.ศ. 2432 มีจำนวน 3 เล่ม เล่มแรกสอนให้อ่านหนังสือ เล่มสองสอนให้เขียนหนังสือ และเล่มสามสอนให้แต่งหนังสือ ส่วนองค์ความรู้เกี่ยวกับความหมายในภาษาปรากฏในเล่มที่สองคือการสอนให้เขียนหนังสือ โดยยังคงสอนคำพ้องเสียงเป็นสำคัญเช่นเดียวกับ “อักษรศัพท์” ในหนังสือจินตตามณีของพระโหราธิบดี คือ คำพ้องเสียงสมบูรณ์ และคำพ้องเสียงบางส่วน

ตำรายุคหลังปฏิรูปการศึกษา : แบบเรียนภาษาไทยหลังการปฏิรูปการศึกษา ได้แก่ “สยามไวยากรณ์ 3 ส่วน” คือ สยามไวยากรณ์ ส่วนที่ 1 ของกรมศึกษาธิการ สยามไวยากรณ์ ส่วนที่ 2 ของพระยาวิสุทธสุริยศักดิ์ และสยามไวยากรณ์ ส่วนที่ 3 ของพระยาอุปทิศศิลปสาร นอกจากนี้ยังเกิดแบบเรียนอื่น ๆ หลังสยามไวยากรณ์ เช่น วรรณานุปกรณ์ อนุสารอักษรณีดี มูลปกรณ์ ประถมศึกษา ประถม ก กา แบบเรียนเร็วย่อ แบบเรียนใหม่ แบบเรียนง่าย ก ข ก กา และแบบเรียนง่าย ฯลฯ (Niyada Lausunthorn, 2009) แบบเรียนระยะหลังปฏิรูปการศึกษานี้ยังปรากฏการศึกษาความหมายเช่นเดียวกับแบบเรียนภาษาไทยก่อนการปฏิรูปการศึกษา เพียงแต่มีการปรับเปลี่ยนการอธิบายเพิ่มเติม หรือได้รับอิทธิพลของการศึกษาตะวันตก จึงทำให้มีตัวอย่างและระบบคิดทางตะวันตกเริ่มเข้ามาในระยะหลังการปฏิรูปการศึกษานี้

น่าสังเกตว่า แบบเรียนหลังปฏิรูปการศึกษาโดยเฉพาะในปัจจุบันพบว่า กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับการศึกษาความหมายในภาษามากขึ้น ดังปรากฏในตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สรุปลักษณะสำคัญได้ดังนี้

ระดับประถมศึกษา ได้แก่ ระดับประถมศึกษาปีที่ 1 - 3 กำหนดตัวบ่งชี้ว่า “เขียนสะกดและบอกความหมายของคำได้” ประถมศึกษาปีที่ 4 กำหนดตัวบ่งชี้ว่า “เขียนสะกดและบอกความหมายของคำในบริบทต่าง ๆ” (คำพ้อง) “ใช้พจนานุกรมค้นความหมายของคำ” “บอกความหมายของสำนวน” ประถมศึกษาปีที่ 5 ไม่ปรากฏ และ ประถมศึกษาปีที่ 6 กำหนดตัวบ่งชี้ว่า “รวบรวมและบอกความหมายของภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทย” ส่วนในระดับมัธยมศึกษา ได้แก่ ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

ไม่ปรากฏ มัธยมศึกษาปีที่ 2 กำหนดตัวบ่งชี้ว่า “รวบรวมและอธิบายความหมายของคำ ภาษาต่างประเทศที่ใช้ในภาษาไทย” และมัธยมศึกษาปีที่ 3 - 6 ไม่ปรากฏ

ความรู้เรื่องความหมายที่กล่าวมาเป็นความหมายในระดับคำ จำแนกออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่ **ความหมายโดยตรง** เป็นความหมายที่ใช้พูดจากันตรงตามความหมาย คำหนึ่ง ๆ นั้น อาจมีความหมายได้หลายความหมาย เช่น คำว่า กา อาจหมายถึง ภาชนะใส่น้ำ หรืออาจหมายถึงนกชนิดหนึ่ง ตัวสีดำ ร้อง กา กา เป็นความหมายตรง ความหมายแฝง คำอาจมีความหมายแฝงเพิ่มจากความหมายตรง มักเป็นความหมายเกี่ยวกับความรู้สึก เช่น คำว่า ชี้เหนียว กับ ประหยัด หมายถึง ไม่ใช่จ่ายอย่างสุ่ยสุ่ย เป็นความหมายตรง แต่ความรู้สึกต่างกัน ประหยัดเป็นสิ่งที่ดี แต่ชี้เหนียวเป็นสิ่งที่ไม่ดี และความหมายในปริบท คำบางคำมีความหมายตรง เมื่อรวมกับคำอื่นจะมีความหมายเพิ่มเติม กว้างขึ้น หรือแคบลงได้ เช่น คำว่า “ดี” เด็กดี หมายถึง วานอนสอนง่าย เสียงดี หมายถึง ไพเราะ ดินสอดี หมายถึง เขียนได้ดี สุขภาพดี หมายถึง ไม่มีโรค ความหมายในปริบทเป็น ความหมายเช่นเดียวกับความหมายแฝง

โดยสรุป เอกสารก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ทั้ง 9 ฉบับ เป็นเอกสารสำคัญที่ ศึกษาความหมายในภาษาไทยโดยมุ่งเน้นการอธิบายความสัมพันธ์ทางความหมายใน ลักษณะต่าง ๆ และพยายามจัดกลุ่มประเภทความหมายให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน โดยเสนอ ตัวอย่างประกอบแต่ไม่ได้ให้คำอธิบายหรือนิยามศัพท์หรือแสดงพรรณณะของผู้เขียนลงไป และยังถือว่าเป็นตำราที่ยังไม่เป็นระบบเท่ากับนิยามของตำราในปัจจุบัน แต่ก็ทำให้เห็น พัฒนาการที่สำคัญของการศึกษาความหมายในภาษาไทยได้เป็นอย่างดี

ช่วงหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ : ตำราการศึกษาความหมายในภาษาไทย ระยะเวลา เป็นช่วงเวลาที่ความรู้ภาษาศาสตร์เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการศึกษาความหมายใน ภาษาไทย และเริ่มมีผู้เรียกการศึกษาคำความหมายในภาษาว่า “อรรถศาสตร์” (Semantics) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอเรียกช่วงตำราการศึกษาความหมายในภาษาไทยระยะนี้ว่า “อรรถศาสตร์” หมายถึงตำราการศึกษาความหมายในภาษาไทยที่ได้รับอิทธิพลของ ภาษาศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ตำราความหมายในภาษาหลังได้รับอิทธิพล ภาษาศาสตร์ยุคเริ่มแรก และตำราอรรถศาสตร์หลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ยุคปัจจุบัน มีรายละเอียดดังนี้

ตำราความหมายในภาษาหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ยุคเริ่มแรก

ตำราความหมายในภาษาหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ยุคเริ่มแรก ได้แก่ “นิรุกติศาสตร์” (Philology) ของพระยาอนูมานราชชน เริ่มสอนครั้งแรกในหลักสูตรอักษรศาสตรบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2478 เป็นต้นมา (Praya Anoomanratchathon, 1972: 5) เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2499 นิรุกติศาสตร์เป็นศัพท์บัญญัติตรงกับภาษาอังกฤษว่า Philology มาจากภาษากรีก แต่เดิม Philology หมายถึง ความรัก ความใฝ่ใจในการเรียนความรู้และวรรณคดี ความหมายดังกล่าวใช้เฉพาะในภาษากรีกและภาษาละติน ต่อมาความหมายเปลี่ยนไปหมายถึงการศึกษาเรื่องภาษาเพื่อให้รู้ว่ามีลักษณะอย่างไร โดยมีวิธีค้นคว้าภาษาต่าง ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน จัดแบ่งหมวดหมู่และแยกแยะลักษณะต่าง ๆ ของภาษา ส่วนคำว่านิรุกติศาสตร์มาจากภาษาสันสกฤตคือ นิรุกติ แปลว่า คำพูด เดิมหมายถึงวิชาหมวดหนึ่งของเวทศาสตร์ ซึ่งวิชาหมวดนี้เป็นวิชาที่ศึกษาที่มาของคำ ตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Science of Etymology” (Praya Anoomanratchathon, 1972: 5)

เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ พระยาอนูมานราชชนกล่าวว่า ได้ศึกษาจากหนังสือภาษาอังกฤษที่ว่าด้วยเรื่องภาษาหลายเล่มและได้นำความคิดของนักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตกมาปรับให้เข้ากับหลักภาษาไทย ตั้งแต่เริ่มสอนจนเมื่อพิมพ์หนังสือนี้เป็นเวลา 20 ปี (Praya Anoomanratchathon, 1972: Preface) ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าหนังสือนิรุกติศาสตร์เป็นตำราเบื้องต้นทางภาษาศาสตร์ที่นำเนื้อหาความรู้มาจากความคิดของนักภาษาศาสตร์ชาวตะวันตกในช่วงต้นศตวรรษที่ 20 (Nittaya Kanchanawan, 2003: 62)

เนื้อหาสำคัญที่ปรากฏในหนังสือนิรุกติศาสตร์ ได้แก่ การจำแนกประเภทความหมาย แบ่งออกเป็น “ความหมาย” กับ “ความเข้าใจ” โดยคำว่า “ความหมาย” ที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ตรงกับนิยามความหมายในปัจจุบันแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ ความหมายประจำรูป (sense) และความหมายอ้างอิง (reference) โดยยกตัวอย่างคำว่า “มะม่วง” จัดเป็นความหมายประจำรูปคือจะทราบว่ามีมะม่วงคืออะไรจะต้องเห็นว่ามีรูปร่างลักษณะเช่นไร มีรสชาติ สีสีนอย่างไรบ้าง ส่วนการระบุมะม่วงวันนี้กับมะม่วงพุ่มนี้ถือว่าความหมายของมะม่วงไม่เหมือนกัน การระบุมะม่วงลักษณะนี้ปัจจุบันเรียกว่าความหมายอ้างอิง ผู้วิจัยมองว่าคำว่า “ความหมาย” ที่พระยาอนูมานราชชนอธิบายนี้เป็นความหมายทางด้านอรรถศาสตร์ ส่วนคำว่า “ความเข้าใจ” ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 6 ประการ ได้แก่ “ผู้ส่ง” “ผู้รับ” “การแปลข้ามภาษา” “การเทียบ” “การจำได้” และ “การเห็นภาพ” โดยยกตัวอย่างคำว่า “รถ” อาจจะเป็นความหมายประจำรูปหรือ

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

เป็นความหมายอ้างอิงก็ได้ กล่าวคือ หากใช้ในสถานการณ์ที่ว่ากำลังเดินข้ามถนน และมีผู้กล่าวคำว่า “รถ” สถานการณ์ดังกล่าวนี้ถือว่าเป็น “ความเข้าใจ” หมายถึง ให้ระวังรถ อาจชนได้ ความเข้าใจตามแนวคิดของพระยาอนุมานราชธนนี้ Natthaporn Panpotong (2012: 13) มองว่า “ความเข้าใจ” คือสิ่งที่ผู้พูดต้องการสื่อความเข้าใจตรงกับการศึกษา ตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) เรียกว่า “ความหมายของผู้พูดหรือความหมายในบริบท” นั่นเอง

นอกจากนี้ ยังกล่าวถึงคำหลายความหมาย (polysemy) ซึ่งสัมพันธ์กับการขยายความหมายในภาษาไว้อย่างน่าสนใจ พระยาอนุมานราชธนเรียกว่า “คำมีความหมายมาก” (polysemia) เช่นคำว่า “หัว” หมายถึง อวัยวะร่างกายถัดจากคอขึ้นไป และขยายความหมายออกไปถึงพืชพันธุ์ เช่น “หัวหอม” “หัวกระเทียม” หรือส่วนที่เริ่มต้น เช่น “หัวเรือ” “หัวแถว” “หัวถนน” “หัวค่ำ” และขยายต่อไปในคำอื่น ๆ เช่น “หัวรัก หัวใคร่” “หัวขโมย” “หัวแข็ง” “หัวคิด” “หัวดี” “หัวไม้หัวแรง” ฯลฯ

การอธิบายกระบวนการขยายความหมายดังกล่าวเหมือนกับลูกโซ่ซึ่งอยู่ใกล้กับห่วงเดิมไปเรื่อย ๆ กระบวนการขยายความหมายดังกล่าวนี้ การศึกษาอรรถศาสตร์ในปัจจุบันยังคงศึกษาอยู่ในกลุ่มนักภาษาศาสตร์ปริชาน/นักอรรถศาสตร์ปริชาน ดังนั้นจึงนับได้ว่าความคิดที่ปรากฏในหนังสือนิรุกติศาสตร์ของพระยาอนุมานราชธนนับว่ามีความทันสมัยและนำมาใช้วิเคราะห์ความหมายในปัจจุบันได้เป็นอย่างดี เพียงแต่ผู้เขียนอาจไม่ได้ระบุชี้ชัดว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นทฤษฎีใดในภาษาศาสตร์ ประการสำคัญหนังสือนิรุกติศาสตร์ได้กล่าวถึงปรากฏการณ์ภาษาที่เรียกว่า “คำหลายความหมาย” เป็นครั้งแรกในภาษาไทยอีกด้วย

นอกจากนี้ พระยาอนุมานราชธนยังได้กล่าวถึงกระบวนการกลายความหมายจำแนกออกเป็น 3 ประเภท คือ “ความหมายแคบเข้า” “ความหมายกว้างออก” และ “ความหมายย้ายที่” โดยยกตัวอย่างการเปลี่ยนแปลงความหมายในภาษาไทยจากภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวันในสมัยนั้นได้อ่างน่าสนใจ เช่นการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำว่า “บ่าว” เดิมหมายถึง “ชายหนุ่ม” กลายความหมายเป็น “ข้าทาส” ผู้เขียนแบ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำนี้อย่างน้อย 2 ระยะ ดังนี้ (Praya Anoomanratchathon, 1972: 276 – 277) **ระยะที่ 1** การขยายความหมายจาก “ชายหนุ่ม” ไปสู่ “ข้าทาส” เนื่องจากคำว่าชายหนุ่มหมายถึงผู้มีกำลังวังชา และสามารถทำงานหนักได้ คำว่า

ข้าทาสหมายถึงผู้ที่สามารถทำงานหนักได้เช่นกัน ดังนั้น จึงเกิดการขยายความหมายจากชายหนุ่ม ไปสู่ ข้าทาส ต่อมาระยะที่ 2 เกิดการสูญความหมายเดิมของ “ชายหนุ่ม” เหลือเพียงความหมายเดียวคือ “ข้าทาส” เท่านั้น

เนื้อหาโดยสรุปเกี่ยวกับความหมายในภาษาในตำราเล่มนี้กล่าวถึงความรู้ทางด้านความหมายที่คาบเกี่ยวระหว่างวิชาอรรถศาสตร์ (semantics) และวัจนปฏิบัติศาสตร์ (pragmatics) กล่าวคือ ทั้งสองวิชาต่างศึกษาความหมายเหมือนกันแต่แตกต่างกันตรงที่อรรถศาสตร์ศึกษาความหมายจากโครงสร้างภายในภาษา ส่วนวัจนปฏิบัติศาสตร์ศึกษาความหมายจากโครงสร้างภายนอก กล่าวคือ วัจนปฏิบัติศาสตร์เป็น “ศาสตร์ที่ว่าด้วยภาษากับการสื่อสาร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งเป็นศาสตร์ที่ศึกษาความหมายที่เกิดจากการใช้ภาษา” (Kritsadawan Hongladarom and Teeranoot Chauksuvanit, 2008: 1) อย่างไรก็ตามนับว่าหนังสือนิรุกติศาสตร์ได้ให้ความรู้ทางด้านอรรถศาสตร์ที่น่าสนใจ และถือว่าเป็นปฐมบทของการเปิดมุมมองการศึกษารัฐศาสตร์ตามแนวภาษาศาสตร์ของไทยฉบับแรก

จุดกำเนิดตำราอรรถศาสตร์ภาษาไทยเกิดขึ้นอีกครั้งเมื่อ “นworรณ พันธ์เมธา” ได้เขียนบทความเกี่ยวกับความหมายในภาษาไทยจำนวนมาลงในหนังสือพิมพ์สตรีสาร คอลัมน์ “ภาษา - กวี - หนังสือ” ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2508 ภายหลังได้รวบรวมบทความเป็นหนังสือใช้ชื่อว่า “การใช้ภาษา” (เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2513) และ “การใช้ภาษาไทย 2” (เผยแพร่ครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2527) ใช้นามปากกาว่า พ.นworรณ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้ภาษาไทยและข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการใช้ภาษาไทย ส่วนที่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาความหมายในภาษาไทย ผู้วิจัยจำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) เสียงกับความหมาย 2) คำกับความหมาย 3) ประโยคกับความหมาย และ 4) การใช้กับความหมาย ดังนี้ (Navavan Bandhmedha, 1970: 1 – 151; Navavan Bandhmedha, 1984: 1 – 155)

เสียงกับความหมาย หมายถึง เสียงที่ประกอบขึ้นเป็นคำสัมพันธ์กับความหมายของคำด้วย เช่น คำที่มีเสียงสระอ มี “ม” สะกด มักใช้แทนสิ่งที่กลม ๆ เป็นวงหรือคู่เข้าหากัน เช่น “เด็กตัวมม” “เดินมมตัว” “ค้อมหัว” คำที่มีเสียงพยัญชนะ “ง” ให้ความหมายว่าไม่ตรง ม้วนงอที่ปลาย เช่น “คนงมงม” หนดงง “มืองง” คำที่มีเสียงวรรณยุกต์ต่างกันอาจมีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น “โงง” กับ “โง่ง” มีความหมาย

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

ว่าโค้งงอ เช่น “ขาโกง” กับ “ขาโกง” แต่อาจจะมึลักษณะแตกต่างกันบ้าง จึงไม่สามารถใช้แทนกันได้ทุกที่ เช่นคนที่หลังโค้งงอจะเรียกว่า “คนหลังโกง” แต่ไม่เรียกว่า “คนหลังโกง” แต่หลังโกงมักใช้เรียกหลังของแมวเมื่อยามโกรธหรือเมื่อมันบิตขี้เกียจ

ผู้วิจัยมองว่า การศึกษาเกี่ยวกับคำที่มีเสียงพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ในภาษาไทยน่าจะศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเสียงกับความหมายได้ ในปัจจุบันการศึกษาลักษณะนี้มีอยู่บ้าง เช่นคำเลียนเสียงธรรมชาติซึ่งส่วนใหญ่ศึกษาในกลุ่มของนักวรรณคดี แต่ทางด้านภาษาศาสตร์หรือทางด้านอรรถศาสตร์ยังพบน้อย น่าจะศึกษางานวิจัยในลักษณะนี้เพื่อชี้ให้เห็นว่า ภาษาไทยเสียงสามารถสื่อความหมายได้และมีปัจจัยใดที่ทำให้ผู้คนในสังคมเข้าใจความหมายเหล่านั้น

คำกับความหมาย หมายถึง หน่วยที่เล็กที่สุดที่มีความหมาย เรื่องคำกับความหมายมีประเด็นการศึกษาที่น่าสนใจ เช่น “ความหมายตรง - ความหมายเปรียบ” เช่น หมวดคำชื่ออวัยวะ ได้แก่ “หัว” “หู” “จมูก” “ปาก” “แขน” “ขา” “ท้อง” “ไส้” ฯลฯ คำเหล่านี้สามารถนำมาใช้ในความหมายเปรียบเทียบได้ เช่นคำว่า “ปาก” หมายถึงด่านหน้า เป็นทางที่อาหารเข้าสู่ร่างกาย คำเรียกในความหมายลักษณะนี้ เช่น “ปากปล่อง” “ปากประตู” “ปากทาง” “ปากกระเป๋” “ปากอ่าว” “ปากน้ำ” “ปากเรือ” คำเหล่านี้นับว่าเป็นด่านแรกที่จะต้องผ่านเมื่อเข้าสู่สิ่งนั้น ๆ คำกับความหมายยังมีหลายหมวดที่น่าสนใจอีกจำนวนมาก เช่น “คำหลายความหมาย” “คำพ้องรูปพ้องเสียง” “ความหมายของคำทับซ้อน” “ความหมายของสำนวน” “คำซ้ำ” “คำซ้อน” “คำประสม” ฯลฯ นววรรณ พันธุเมธาได้นำประเด็นต่าง ๆ เหล่านี้มานำเสนอและยกตัวอย่าง พร้อมทั้งตั้งข้อสังเกต บางประการที่น่าสนใจ และมีอีกหลายประเด็นที่ยังไม่มีผู้ศึกษาหรือนำไปต่อยอดเป็นงานวิจัย

ประโยคกับความหมาย หมายถึง ถ้อยคำที่เรียงต่อกันตามหลักไวยากรณ์อย่างเป็นระบบและมีเนื้อความครบบริบูรณ์ เช่น การเรียงลำดับคำทำให้เกิดความหมายใหม่ขึ้นมาในภาษาได้ ไม่ว่าจะเป็น “เรียงคำ” “เรียงความ” “เรียงประโยค” “สับหน้า - สับหลัง” และ “การลำดับคำ” ตัวอย่างหนึ่งที่มีผู้อ้างอิงและกล่าวถึงมากที่สุด ได้แก่ การเรียงคำว่า “ใคร - ใช้ - ให้ - ไป” สามารถจัดตำแหน่งคำใหม่ได้ถึง 16 ประโยค ดังนี้

“ใครใช้ให้ไป	ใครไปให้ใช้	ใครให้ใช้ไป	ใครให้ไปใช้
ใครไปใช้ให้	ไปใช้ให้ใคร	ไปให้ใครใช้	ไปใช้ใครให้
ใช้ไปให้ใคร	ใช้ใครไปให้	ใช้ให้ใครไป	ใช้ใครให้ไป
ให้ไปใช้ใคร	ให้ใครใช้ไป	ให้ใช้ใครไป	ให้ใครไปใช้”

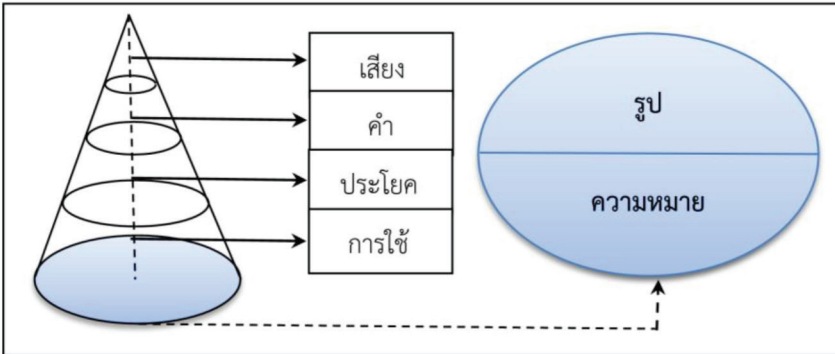
(Navavan Bandhmedha, 1970: 90)

จากตัวอย่างแสดงให้เห็นว่า ความหมายกับการเรียงลำดับคำมีความสำคัญและสามารถสื่อความหมายให้แตกต่างกันได้อีกด้วย

การใช้กับความหมาย หมายถึง คำหรือถ้อยคำเมื่อปรากฏในบริบทต้องใช้ให้ถูกต้อง และถูกความหมาย ในภาษาไทยมีคำที่นวรรณ พันธุเมธา เรียกว่า “พูดร้ายหมายดี” หมายถึง การใช้คำในบางบริบท คำที่มีความหมายไม่ดีอาจจะนำมาใช้สื่อหมายถึงดีก็ได้ เช่นคำว่า “ร้ายกาจ” เป็นคำที่มีความหมายไม่ดี แต่หากใช้ในบริบทที่ว่า “เก่งอย่างร้ายกาจ” “ฉลาดอย่างร้ายกาจ” หมายถึง เก่งอย่างยิ่ง ฉลาดอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับคำว่า “เป็นบ้า” เมื่อปรากฏเดี่ยว ๆ คงไม่มีผู้ใดปรารถนา แต่หากใช้ในบริบทที่ว่า “สวยเป็นบ้า” หรือคำชมเชยผู้หญิงที่ว่า “ผู้หญิงคนนี้สวยอย่างร้าย” “ผู้หญิงคนนี้สวยบรรลัย” คำว่า “เป็นบ้า” “อย่างร้าย” “บรรลัย” ก็อาจจะทำให้เกิดความหมายในทางที่ดีได้ นอกจากนี้ยังมีคำที่เรียกว่า “พูดดีหมายร้าย” เช่น คำราชาศัพท์ปกติจะใช้กับสุภาพชนเพื่อยกย่องเทิดทูน แต่เมื่อใช้ในบริบทที่ลูกชายหายจากบ้านไปทั้งวัน พอกลับมาถึงบ้าน แม่ก็ถามว่า “เสด็จไปไหนมายะ ไม่รู้จักอยู่บ้านอยู่ช่อง ทำไมไม่นอนเสียข้างถนนล่ะ” จากนั้นเสียงและสำนวนพูดของแม่แล้ว ลูกก็จะรู้ว่าแม่กำลังอารมณ์ไม่ดี และใช้ถ้อยคำเพื่อมุ่งไปสู่ทางตรงกันข้ามคือการประชดประชันลูกนั่นเอง คำเหล่านี้ไม่ได้เป็นการยกย่องตามความหมายที่ใช้ทั่วไป บางกรณีถ้อยคำเดียวกันแต่ปรากฏในบริบทที่ต่างกันก็อาจจะมี ความหมายไม่เหมือนกัน เช่นคำว่า “พ่อเจ้าประคุณ” ในบริบทที่ว่า “พ่อเจ้าประคุณ ช่วยลูกที ลูกจะตายอยู่แล้ว” กับ “พ่อเจ้าประคุณเอาแต่เที่ยวไปวัน ๆ” ฯลฯ

โดยสรุป หนังสือ “การใช้ภาษา” และ “การใช้ภาษาไทย 2” ของ พ.นวรรณ นับว่าเป็นตำราความหมายในภาษาที่กล่าวถึงปรากฏการณ์การใช้ภาษากับความหมาย และแสดงตัวอย่างได้อย่างน่าสนใจ ผู้วิจัยสรุปเป็นแผนภูมิได้ดังนี้

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

แผนภูมิที่ 3 แสดงหน่วยภาษากับความหมาย

จากแผนภูมิที่ 3 จะเห็นได้ว่าความหมายในภาษาตามตำราการใช้ภาษาของ นววรรณ พันธุมธา มีด้วยกัน 4 ระดับ เริ่มตั้งแต่ระดับเสียง ระดับคำ ระดับประโยค และ การใช้ ดังนั้น อาจสรุปได้ว่าหน่วยภาษาต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับความหมายอย่างใกล้ชิด เหมือนกับเหรียญสองด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นรูปภาษาหรือหน่วยภาษาและอีกด้านหนึ่งเป็นความหมาย

ตำราความหมายในภาษาหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ยุคปัจจุบัน

ตำราความหมายในภาษาหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ยุคปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่กลุ่มนักเรียนนอกนำความรู้ทางการศึกษาความหมายตามภาษาศาสตร์เรียกศาสตร์นี้ว่า อรรถศาสตร์ (Semantics) ตำราที่สำคัญในระยะนี้ที่ ได้แก่ “ความหมาย” ของ Piansiri Wongwipanon (1982) “การทำพจนานุกรม” ของ Pornpilas Ruangchotwit (1990) “การวิเคราะห์ความหมายของคำ” ของ Pornpilas Ruangchotwit (1992) “ความรู้เบื้องต้นทางอรรถศาสตร์” ของ Patcharee Palawong (1999) “อรรถศาสตร์เบื้องต้น” ของ Suriya Ratanakul (2001) “ภาษากับความหมาย” ของ Chatchawadee Saralamba (2002) “อรรถศาสตร์” ของ Chatchawadee Saralamba (2007) “การศึกษาความหมาย” ของ Siriporn Panyametheekul (2007) “ความหมายในภาษาไทย” ของ Pornpilas Wongcharuen (2011) และ “อรรถศาสตร์” ของ Suphachai Tawichai (2011) Piansiri Wongwipanon (1982) และ Chatchawadee Saralamba (2002) เริ่มด้วยการเขียนไว้ใน

ส่วนหนึ่งหรือหน่วยหนึ่งของหนังสือ กล่าวคือ Piansiri Wongwipanon (1982) ได้กล่าวถึงเนื้อหาไว้ 6 ตอน ได้แก่ ความหมายและการศึกษาความหมาย ความหมายประจำรูปของคำ ความหมายของคำประกอบ ความหมายประจำรูปของประโยค และความหมายในปริบทชนิดอื่น ๆ ส่วน Chatchawadee Saralamba (2002) มีเนื้อหาคล้ายคลึงกับเพียรศิริ วงศ์วิภาณนธ์ แต่สิ่งที่น่าสนใจในงานของชัชวดี ศรีลัมพ์ คือ จะนำเสนอความคิดเห็นด้านภาษาศาสตร์มาใช้เป็นกรอบในการศึกษาและนำเสนอตัวอย่างทั้งภาษาต่างประเทศและภาษาไทย โดยเฉพาะเรื่องความสัมพันธ์ทางความหมาย

ส่วนเอกสารที่เป็นตำราวรรณคดีโดยเฉพาะ ได้แก่ “ความรู้เบื้องต้นทางวรรณคดี” ของ Patcharee Palawong (1999) เนื้อหากล่าวถึง ความรู้เบื้องต้นทางวรรณคดี วรรณคดีกับศาสตร์แขนงอื่น ความหมายในวิชาวรรณคดี ความหมายในระดับคำและประโยค ความกำกวมของความหมาย ความหมายของคำประเภทต่าง ๆ ไวยากรณ์กับการให้ความหมาย ตำราฉบับนี้ มีความดีเด่นเกี่ยวกับประวัติการศึกษาวรรณคดีและนับว่าเป็นตำราวรรณคดีที่เขียนเป็นภาษาไทยฉบับแรก ๆ อย่างไรก็ตามเนื้อหาจะอิงกับตัวอย่างภาษาอังกฤษเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากตำราฉบับนี้จัดทำขึ้นในการเรียนการสอนสำหรับปริญญาตรีสาขาภาษาอังกฤษ ซึ่งผู้เขียนได้สอนมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 (Patcharee Palawong, 1999, Preface) ตำราวรรณคดีที่น่าสนใจอีกฉบับหนึ่งคือของ Suriya Ratanakul (2001, 2012) ตำราดังกล่าวพัฒนาจากเอกสารประกอบการสอนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2519 หลังจากนั้น ผู้เขียนตำราได้เดินทางไปสอนภาษาศาสตร์ที่ประเทศสหรัฐอเมริการะหว่างปี พ.ศ. 2529 – 2530 และได้ถ่ายเอกสารตำราต่าง ๆ เริ่มตั้งแต่เวลาขณะนั้นจนสำเร็จในปี พ.ศ. 2555 เนื้อหาที่ปรากฏในหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนเขียนตำราในลักษณะของการเล่าเรื่องและได้ให้ตัวอย่างภาษาต่าง ๆ โดยเฉพาะภาษาไทย และภาษากลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ รวมไปถึงภาษาต่างประเทศไว้อย่าง น่าสนใจ บางตัวอย่างเกิดจากความทรงจำในวัยเยาว์ของผู้เขียนเอง นับว่ามีคุณูปการต่อวงวิชาการวรรณคดีในประเทศไทยเป็นอย่างมาก แนวคิด/ทฤษฎีภาษาศาสตร์ที่นำมาใช้ ได้แก่ ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ และภาษาศาสตร์โครงสร้าง

ต่อมาในปี พ.ศ. 2550 ได้เกิดตำราวรรณคดีหลายฉบับ ได้แก่ “วรรณคดี” ของ Chatchawadee Saralamba (2007) “การศึกษาความหมาย” ของ Siriporn Panyametheekul (2007) “ความหมายในภาษาไทย” ของ Pornpilas Wongcharuen

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

(2011) และ “อรรถศาสตร์” ของ Suphachai Tawichai (2011) งานวิจัยระยะนี้ จะครอบคลุมแนวคิดภาษาศาสตร์เชิงประวัติ ภาษาศาสตร์โครงสร้าง และภาษาศาสตร์ปริชาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำราอรรถศาสตร์ของ Chatchawadee Saralamba (2007) นับว่าเป็นตำราฉบับแรก ๆ ที่กล่าวถึงทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน/อรรถศาสตร์ปริชานนำมาวิเคราะห์ความหมายในภาษาไทย ส่วนตำราที่มีลักษณะเฉพาะด้าน ได้แก่ “การทำพจนานุกรม” ของ Pompilas Ruangchotwit (1990) และ “การวิเคราะห์ความหมายของคำ” ของ Pornpilas Ruangchotwit (1992) เป็นการนำกรอบความคิดการวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) ซึ่งเป็นการศึกษาตามแนวทฤษฎีภาษาศาสตร์โครงสร้างมาวิเคราะห์ความหมายของคำ

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ผู้วิจัยจะสรุปแนวคิด/ทฤษฎีภาษาศาสตร์ที่ปรากฏในหนังสืออรรถศาสตร์ตามกลุ่มทฤษฎี โดยจะเสนอแนวคิดสำคัญและยกตัวอย่างพอสังเขป ดังนี้

ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ แนวคิดภาษาศาสตร์เชิงประวัติที่นำมาใช้วิเคราะห์ความหมายในภาษาจะเกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงความหมายในระดับคำและระดับประโยค ปรากฏในตำราของ Piansiri Wongwipanon (1982) Pompilas Ruangchotwit (1990) Pornpilas Ruangchotwit (1992) Patcharee Palawong (1999) Chatchawadee Saralamba (2002) Suriya Ratanakul (2001) Chatchawadee Saralamba (2007) Siriporn Panyametheekul (2007) Pornpilas Wongcharuen (2011) และ Suphachai Tawichai (2011)

แนวคิดภาษาศาสตร์เชิงประวัตินี้ว่าเป็นแนวคิดแรก ๆ ที่นักอรรถศาสตร์นำมาอธิบายปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงภาษา เนื้อหาส่วนใหญ่ในตำราอรรถศาสตร์ภาษาไทย จะมีเนื้อหาที่ใกล้เคียงกันและตำราเกือบทุกเล่มจะให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงความหมาย แนวทางการศึกษา เช่น สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงความหมาย ธรรมชาติของการเปลี่ยนแปลงความหมาย ผลของการเปลี่ยนแปลงความหมาย แบบของการเปลี่ยนแปลงความหมาย ฯลฯ ในที่นี้ขอยกตัวอย่างประเภทของการเปลี่ยนแปลงความหมาย ดังนี้

ความหมายแคบเข้า หมายถึง การใช้คำในความหมายเฉพาะเจาะจงมากยิ่งขึ้น เดิมใช้ในความหมายทั่วไป เช่น “เนื้อ” เดิมหมายถึงเนื้อสัตว์ทุกชนิด ปัจจุบันความหมายแคบเข้า หมายถึง เนื้อวัว

ความหมายกว้างออก หมายถึง การใช้คำในความหมายกว้างออก เดิมมีความหมายที่เฉพาะเจาะจง เช่น คำว่า “แพ็บ” หมายถึง ชื่อยี่ห้อมงซึกฟอกยี่ห้อหนึ่งต่อมความหมายกว้างออก หมายถึง ชื่อเรียกมงซึกฟอกทั่ว ๆ ไป

ความหมายย้ายที่ หมายถึง การใช้คำขยับเคลื่อนย้ายความหมายไปจากเดิม เช่น คำว่า “โคโยตี้” (coyote) หมายถึงหมาป่าพันธุ์หนึ่ง มาจากภาษาอินเดียนพื้นเมืองออกเสียงว่า “คอ - ยอ - ตี้ล” แปลว่า “สุนัขร้องเพลง” ภาษาสเปนถิ่นแม็กซิโกยืมคำนี้มาใช้ และภาษาอังกฤษในอเมริกายืมมาจากภาษาสเปนอีกต่อหนึ่ง ความหมายเปลี่ยนไปจากสุนัขร้องเพลงเป็นหมาป่า พอคำนี้มาใช้ในภาษาไทยหมายถึง การเดินร่ำทำทางยั่วยวนที่ผู้เดินคิดทำเองและอาจหมายถึงผู้หญิงสาวที่หารายได้จากการเดินร่ำ (Royal society, 2007)

นอกจากนี้ยังพบความหมายย้ายที่ ความหมายดีขึ้น และความหมายเลวลง/ ต่ำลง ซึ่งในตำราของพระยาอนุนานราชชนกได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะเช่นนี้ไว้ สิ่งที่น่าสนใจก็คือระยะหลังได้เกิดตำราที่นำแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานมาพิจารณาพัฒนาการของภาษาซึ่งจะมุ่งพิจารณาการเปลี่ยนแปลงความหมายกับระบบปริชานของมนุษย์ แนวคิดที่สำคัญได้แก่ นามนัย (metonymy) และอุปลักษณ์ (metaphor) นับได้ว่าเป็นการผสมผสานระหว่างทฤษฎีภาษาศาสตร์เชิงประวัติกับภาษาศาสตร์ปริชานได้อย่างน่าสนใจ ปัจจุบันเรียกแนวทางการศึกษานี้ว่า “ภาษาศาสตร์ปริชานเชิงประวัติ” (historical cognitive linguistics) ซึ่งในตำราอรรถศาสตร์ภาษาไทยยังไม่มีตำราใดที่กล่าวถึงแนวคิดนี้ อย่างจริงจัง

น่าสังเกตว่า งานวิจัยที่ศึกษาการเปลี่ยนแปลงความหมายในภาษาไทยมีมาตั้งแต่แรกเริ่มของการศึกษาจนกระทั่งปัจจุบันนี้ก็ยังมีผู้ศึกษาเรื่องนี้อยู่ เพียงแต่อาจจะใช้แนวคิด/ทฤษฎีอื่น ๆ มาอธิบายร่วมด้วย อย่างไรก็ตามภาษาศาสตร์เชิงประวัตินับว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญประการหนึ่งต่อวงวิชาการอรรถศาสตร์ภาษาไทยเป็นอย่างมาก

ภาษาศาสตร์โครงสร้าง แนวคิดนี้ส่วนใหญ่จะพิจารณาความหมายในระดับของคำ ตัวอย่างเช่น ความสัมพันธ์ทางความหมาย (sense relations) วงความหมาย (semantic fields)⁴ การวิเคราะห์องค์ประกอบ (componential analysis) ฯลฯ แนวคิด

⁴ผู้วิจัยใช้ตามหนังสือ “ศัพท์ภาษาศาสตร์ฉบับราชบัณฑิตยสถาน” (Royal society, 2003)

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

ข้างต้นนับว่าเป็นแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญของผู้ที่เรียนอรรถศาสตร์ ซึ่งเป็นการอธิบายความหมายที่มีความสัมพันธ์กับระบบความคิดของมนุษย์ แนวคิดความสัมพันธ์ทางความหมายได้กล่าวไว้แล้วบ้างในตอนต้นผู้วิจัยจึงไม่ขอกล่าวซ้ำอีก ตำราที่กล่าวถึงการศึกษาคำความหมายตามแนวภาษาศาสตร์โครงสร้าง ได้แก่ Piansiri Wongwipanon (1982) Pornpilas Ruangchotwit (1990) Pornpilas Ruangchotwit (1992) Patcharee Palawong (1999) Chatchawadee Saralamba (2002) Suriya Ratanakul (2001) Chatchawadee Saralamba (2007) Siriporn Panyametheekul (2007) Pornpilas Wongcharuen (2011) และ Suphachai Tawichai (2011) ผู้วิจัยขอยกแนวคิดสำคัญพอสังเขป ดังนี้

แนวคิดวงความหมาย ส่วนใหญ่นำมาใช้ในการจำแนกประเภทคำหรือถ้อยคำที่อยู่ในมโนทัศน์เดียวกัน เช่นคำว่า “ทอด” “ผัด” “คั่ว” และ “ต้ม” จัดอยู่ในวงความหมายของคำประกอบอาหาร หรือคำว่า “ถั่ว” “จาน” “ชาม” “โถ” จัดอยู่ในวงความหมายของภาชนะ หรือคำว่า “สมุด” “ดินสอ” “ปากกา” “ยางลบ” จัดอยู่ในวงความหมายของเครื่องเขียน เป็นต้น การจัดประเภทดังกล่าวนี้มีความสำคัญกับการศึกษาความหมายในภาษาเป็นอย่างมาก เนื่องจากการจำแนกประเภทสามารถสะท้อนให้เห็นถึงระบบความคิดหรือมโนทัศน์ของคนในสังคมได้

แนวคิดการวิเคราะห์องค์ประกอบ เชื่อว่า “คำ” ไม่ใช่ส่วนย่อยที่สุดในความหมาย แต่คำมีลักษณะเหมือนกับอะตอมในทางวิทยาศาสตร์ กล่าวคือ อะตอมเป็นหน่วยพื้นฐานของสสาร ประกอบด้วยนิวเคลียสที่หนาแน่นอยู่ตรงศูนย์กลาง ล้อมรอบด้วยโปรตอน นิวตรอนและอิเล็กตรอน “คำ” ก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับอะตอม กล่าวคือ “คำ” เป็นหน่วยพื้นฐานของความหมาย ประกอบด้วยความหมายย่อยต่าง ๆ การวิเคราะห์องค์ประกอบจะเขียนไว้ในเครื่องหมายวงเล็บเหลี่ยม [ ] เป็นการแจกแจงหรือแยกความหมายย่อยของคำ นอกจากนี้ก็อรรถศาสตร์ยังให้ค่าความหมายย่อยเป็น 2 ค่า (binary values) คือ คำ + หรือ - หมายถึงการมีและไม่มีของความหมายย่อยของคำเหล่านั้น

ตัวอย่างแนวการวิเคราะห์องค์ประกอบในภาษาไทย เช่นคำว่า “ทอด” “ผัด” “คั่ว” และ “ต้ม” มีวิธีการวิเคราะห์ดังต่อไปนี้ ประการแรกหาหลักขณะร่วมของคำว่า “ทอด” “ผัด” “คั่ว” และ “ต้ม” คือ “การทำอาหารด้วยความร้อน” ประการต่อมาหาหลักขณะพิเศษ รองลงมาคืออุปกรณ์ที่ใช้ คือ “ทอด” “ผัด” “คั่ว” ใช้กระทะ ส่วน “ต้ม” ใช้หม้อ ประการต่อมาหาหลักขณะพิเศษคือของเหลวที่ใช้ พบว่า “ทอด” กับ “ผัด” ใช้น้ำมัน ส่วน “คั่ว” กับ “ต้ม” ใช้ น้ำ ประการต่อมาหาหลักขณะพิเศษคือปริมาณของเหลวที่ใช้พบว่า “ทอด” กับ “ต้ม” ใช้ปริมาณมาก ส่วน “ผัด” กับ “คั่ว” ใช้ปริมาณน้อย ประการสุดท้ายสรุปผลเป็นอรรถลักษณะ ดังนี้ “ทอด” [+กระทะ, +น้ำมัน, +มาก] “ผัด” [+กระทะ, +น้ำมัน, -มาก] “คั่ว” [+กระทะ, -น้ำมัน, -มาก] และ “ต้ม” [-กระทะ -น้ำมัน +มาก]

แนวคิดภาษาศาสตร์โครงสร้างยังมีอีกจำนวนมาก และมีคุณูปการต่อการศึกษา อรรถศาสตร์เป็นอย่างยิ่ง แนวคิดเหล่านี้ยังคงใช้อยู่ในปัจจุบันดังปรากฏในงานวิจัยต่าง ๆ ทางด้านอรรถศาสตร์ อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่าแนวคิดการวิเคราะห์องค์ประกอบ นักภาษาศาสตร์อื่น ๆ ก็นำมาวิเคราะห์เพื่อให้เห็นระบบปริชานของคนในสังคม คือ อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ (ethnosemantics) ดังนั้น จึงอาจทำให้ผู้ที่ศึกษาเข้าใจผิดว่า “อรรถศาสตร์” กับ “อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” เป็นศาสตร์เดียวกัน เนื่องด้วยมีชื่อเรียกที่เหมือนกัน และใช้แนวคิดเดียวกัน

ภาษาศาสตร์ปริชาน มีอิทธิพลต่อการศึกษาความหมายในภาษาระยะหลังเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เกิดกระแสการศึกษาอรรถศาสตร์ทั้งในอเมริกา อังกฤษ เยอรมัน และภูมิภาคยุโรป รวมทั้งในแถบภูมิภาคเอเชียด้วย เหตุการณ์ที่สำคัญคือในปี ค.ศ. 1989 ได้จัดประชุมวิชาการในเวทีระดับนานาชาติในประเด็นการศึกษาภาษาศาสตร์ปริชานโดยเฉพาะ และได้จัดตั้งสมาคมภาษาศาสตร์ปริชานแห่งชาติ (International Cognitive Linguistics Association : ICLA) อีกทั้งยังมีวารสารที่ว่าด้วยภาษาศาสตร์ปริชาน คือ Cognitive Linguistics เกิดขึ้นในปี ค.ศ. 1990 เป็นต้นมา และมีผู้ที่เรียกตนเองว่าเป็นนักภาษาศาสตร์ปริชาน เช่น George Lakoff, Mark Johnson, William Croft, D. Alan Cruse, John R. Taylor, Ronald Langacker, Vyvyan Evans ฯลฯ ยิ่งเป็นการตอกย้ำถึงความสำเร็จและความรุ่งเรืองของการศึกษาทางด้านภาษาศาสตร์ปริชานมากยิ่งขึ้น

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

สาเหตุที่ทำให้ภาษาศาสตร์ปริชาน/อรรถศาสตร์ปริชานขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว ผู้วิจัยได้กล่าวไว้ข้างต้นแล้ว แต่อีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญและเป็นรากฐานในการขยายขอบเขต การศึกษาก็คือ “ตำราทางด้านอรรถศาสตร์” ที่ผลิตออกมาจำนวนมาก ทำให้นักภาษาศาสตร์ รุ่นหลังสนใจอรรถศาสตร์มากยิ่งขึ้น ก่อนหน้านี้นี้ยังไม่มีทฤษฎีใดอธิบายธรรมชาติของ ความหมายได้อย่างครอบคลุม เนื่องด้วยความหมายเป็นสิ่งที่มีลักษณะเป็นนามธรรม แต่ ทฤษฎีภาษาศาสตร์ปริชาน/อรรถศาสตร์ปริชานสามารถอธิบายธรรมชาติของความหมายได้ อย่างเป็นรูปธรรม หนึ่งในแนวคิด/ทฤษฎีที่นำมาอธิบายธรรมชาติของความหมายได้ดีอีก แนวคิดหนึ่งก็คือกระบวนการโยงความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับระบบความคิดของมนุษย์ เช่น มโนทัศน์ (concept) มโนอุปลักษณ์/อุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ (conceptual metaphors) พื้นที่/ปริภูมิ/เทศะ (space) ฯลฯ ทำให้อรรถศาสตร์ยกระดับจากศาสตร์ขยายขอบเป็นวิชาที่มี ความสำคัญ

ตำราที่กล่าวถึงการศึกษาคความหมายตามแนวภาษาศาสตร์ปริชาน ได้แก่ Chatchawadee Saralamba (2002) Chatchawadee Saralamba (2007) Siriporn Panyametheekul (2007) Pornpilas Wongcharuen (2011) และ Suphachai Tawichai (2011) ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างแนวทางการศึกษาอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ เนื่องจากปัจจุบัน มีแนวโน้มการศึกษาอุปลักษณ์ในลักษณะนี้มากขึ้น ดังนี้

อุปลักษณ์ตามแนวคิดภาษาศาสตร์ปริชานเริ่มจากการศึกษาของ Lakoff, G and Johnson, M (1980) ได้เขียนหนังสือชื่อว่า “Metaphors We Live By” โดยมีสาระสำคัญ ว่า อุปลักษณ์จัดเป็นรูปภาษาที่สามารถสะท้อนให้เห็นระบบมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้จาก การใช้ภาษาที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ตามแนวคิดของ Lakoff, G and Johnson, M (1980) แบ่งประเภทของอุปลักษณ์ไว้ 3 ประเภท ได้แก่ อุปลักษณ์โครงสร้าง (Structural metaphor) อุปลักษณ์ทิศทาง (Orientation metaphor) และอุปลักษณ์กายภาพ (Physical metaphors) มีรายละเอียดดังนี้

อุปลักษณโครสร้าง หมายถึง อุปลักษณ์ที่เชื่อมโยงระหว่างวงความหมายต้นทางกับวงความหมายปลายทางอย่างเป็นระบบ โดยการเปรียบเทียบข้ามวงมโนทัศน์ โดยทั่วไปการศึกษาเกี่ยวกับอุปลักษณ์เชิงมโนทัศน์ วงความหมายต้นทางมักเป็นสิ่งที่ เป็นรูปธรรม และวงความหมายปลายทางมักเป็นสิ่งที่ เป็นนามธรรม ทั้งนี้ วงความหมายต้นทางและวงความหมายปลายทางจะต้องมีคุณสมบัติทางความหมายบางประการที่เหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น [ความรักเป็นการเดินทาง]⁵ เกิดจากกระบวนการถ่ายโยงความหมายแบบข้ามวงความหมายแบบทิศทางเดียวคือวงความหมายต้นทาง (การเดินทาง) ไปยังวงความหมายปลายทาง (ความรัก)

อุปลักษณ์ทิศทาง หมายถึง การเปรียบเทียบมโนทัศน์หนึ่งซึ่งเป็นนามธรรมให้เป็นมโนทัศน์ทิศทาง เช่น up - down, in - out, front - back, on - off, deep - shallow, central - peripheral เช่น happy is up, sad is down ดังประโยคภาษาอังกฤษที่ว่า I am feeling **up**. และ I feel **depressed**. หรือ I am **down**. เป็นต้น

อุปลักษณ์กายภาพ หมายถึง การเปรียบเทียบมโนทัศน์นามธรรมที่ปรากฏในชีวิตประจำวันให้เป็นมโนทัศน์ทางกายภาพ ได้แก่ คน วัตถุสิ่งของ สถานที่ เวลา เช่น ส่งเสียง (เปรียบเสียงเป็นสิ่งของที่จับต้องได้) สร้างปัญหา (เปรียบปัญหาเป็นสิ่งที่ของ)

Lakoff, G and Johnson, M (1980) อธิบายว่า ภาษาสามารถสะท้อนการรับรู้ความเข้าใจโลก ซึ่งสัมพันธ์กับประสบการณ์ต่าง ๆ ของมนุษย์ โดยประสบการณ์ที่ใกล้ตัวมากที่สุดก็คือ ประสบการณ์ทางร่างกาย ประสบการณ์ทางประสาทสัมผัส ประสบการณ์ทางอารมณ์ความรู้สึก ประสบการณ์ทางสังคม และประสบการณ์ทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเอาประสบการณ์ทางร่างกายมาใช้เป็นอุปลักษณ์ Kövecses, Z (2002: 16) เรียกว่าอุปลักษณ์ที่เกิดจากการประสานรูป (embodiment metaphor) นำมาอธิบายถึงมโนทัศน์หรือระบบความคิดของผู้ใช้ภาษา King, B (1989) และ Kövecses, Z (2002) ได้อธิบายเกี่ยวกับการประสานรูปว่าการประสานรูปเป็นการทำสิ่งที่ เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม โดยนำพื้นฐานมาจากประสบการณ์ที่ปรากฏอยู่จริงมาใช้ เช่น อวัยวะร่างกาย วัตถุ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ

---

⁵หมายถึง มโนทัศน์ (concept) ในภาษาไทยใช้เครื่องหมายวงเล็บเหลี่ยมตัวอักษรหนา ส่วนในภาษาอังกฤษจะแทนด้วยตัวอักษรพิมพ์ใหญ่ ตัวหนา ขนาดอักษรจะเล็กกว่าปกติเล็กน้อย เช่น LOVE IS A JOURNEY [ความรักเป็นการเดินทาง]

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

สิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความเข้าใจอุปักษ์ณ์ได้อย่างเป็นกระบวนการและเป็นลำดับ คือ ประสบการณ์ ความหมาย และความคิด ซึ่งจะเห็นว่าประสบการณ์เป็นที่มาของความรู้ แต่ไม่ได้หมายถึงความรู้เป็นที่มาของประสบการณ์

แนวคิดเหล่านี้ล้วนเป็นสิ่งที่สำคัญและยังช่วยพัฒนาแนวทางการศึกษา อรรถศาสตร์ในภาษาไทยให้เจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว ข้อที่น่าสังเกตคือ บางตำรานำแนวคิด ด้านภาษาอื่น ๆ มากล่าวในตำราอรรถศาสตร์ เช่น Pornpilas Wongcharuen (2011) นำแนวคิดการกของฟิลมอร์ (Fillmore) มาวิเคราะห์ความหมายระดับประโยค ตำราของ Piansiri Wongwipanon (1982) Patcharee Palawong (1999) Chatchawadee Saralamba (2002) Suriya Ratanakul (2001) Chatchawadee Saralamba (2007) Siriporn Panyametheekul (2007) และ Pornpilas Wongcharuen (2011) นำแนวทางการศึกษาความหมายในภาษาตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์มาศึกษาร่วมด้วย อย่างไรก็ตาม การศึกษาด้านอรรถศาสตร์และวจนปฏิบัติศาสตร์เริ่มแยกออกจากกันอย่างเป็นเอกเทศ มากยิ่งขึ้น

หน่วยความหมายในตำราความหมายในภาษาไทย

หากพิจารณาด้านเนื้อหาที่ปรากฏในตำราความหมายในภาษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึง ปัจจุบันพบว่า หน่วยความหมายในภาษาที่ปรากฏในตำราความหมายในภาษาไทย จำแนกได้ เป็น 4 หน่วย ได้แก่ ความหมายระดับเสียง ความหมายระดับคำ ความหมายระดับประโยค และความหมายระดับข้อความ ดังนี้

ความหมายระดับเสียง พบว่าความหมายระดับเสียงยังไม่มีตำราเล่มใดกล่าวไว้ อย่างชัดเจน ส่วนใหญ่จะศึกษาความหมายในระดับคำขึ้นไป ทั้งนี้ผู้วิจัยมองว่าส่วนนี้อาจ เกิดจากการนิยามความหมายของคำว่า “เสียง” และ “คำ” ของนักภาษาศาสตร์ คือ เสียงจะไม่กล่าวถึงความหมาย ส่วนคำจะเป็นหน่วยภาษาแรกที่กล่าวถึงความหมาย อย่างไรก็ตาม เพียงแต่มีบางตำราที่ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับความหมายในระดับเสียงของภาษาไทย แต่ก็ยังไม่ ได้สรุปว่าความหมายในระดับเสียงสามารถปรากฏได้ทั้งระบบภาษาหรือไม่ ตำราที่กล่าวถึง ความหมายระดับเสียงมากที่สุด คือ การศึกษาของนวรรณ พันธุมธา อย่างไรก็ตามผู้วิจัย มองว่า ความหมายระดับเสียงน่าสนใจ และสมควรที่จะศึกษาในระดับที่ลึกซึ้งต่อไป

ความหมายระดับคำ พบว่าตำราความหมายในภาษาไทยส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับการศึกษาความหมายระดับคำมากที่สุด ปรากฏแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ที่ศึกษาคำจำนวนมาก ไม่ว่าจะเป็นแนวคิดทางด้านภาษาศาสตร์เชิงประวัติ ภาษาศาสตร์โครงสร้าง และภาษาศาสตร์ปริชาน ดังนั้นจึงนับได้ว่าตำราความหมายในภาษาไทยเป็นตำราที่เน้นความสำคัญและปรากฏการศึกษาความหมายในระดับคำมากที่สุด

ความหมายระดับประโยค พบว่าตำราความหมายในภาษาไทยส่วนใหญ่จะกล่าวถึงความหมายในระดับประโยคน้อย สาเหตุหนึ่งผู้วิจัยเข้าใจว่าความหมายระดับประโยคส่วนหนึ่งจัดอยู่ในการศึกษาวากยสัมพันธ์ ดังนั้น ตำราความหมายในภาษามักจะไม่กล่าวถึงความหมายระดับประโยคเท่าที่ควร ที่ปรากฏมักจะกล่าวถึงความหมายระดับประโยคของฟิลล์มอร์ เรื่องการก (case) และมีงานความหมายในภาษาบางเล่มที่พิจารณาจากประโยคที่เกิดจากการใช้ภาษาตามแนวนักตรรกศาสตร์ และนักวิจัยปฏิบัติศาสตร์ เป็นต้น

ความหมายระดับข้อความ พบว่าความหมายลักษณะนี้พบน้อยมาก สาเหตุหนึ่งน่าจะมาจากปัจจุบันมีการศึกษาภาษาระดับข้อความหรือสัมพันธสาร (discourse) จึงทำให้ความหมายในระดับข้อความแยกเป็นศาสตร์เอกเทศ

โดยสรุป หน่วยความหมายในตำราวรรณคดีภาษาไทยจะเห็นได้ว่า ส่วนใหญ่ยังอยู่ศึกษาความหมายในระดับคำมากที่สุด ส่วนหน่วยภาษาระดับอื่น ๆ พบจำนวนน้อยมาก สาเหตุอาจเกิดจากการนิยามความหมายของ "วรรณคดี" ที่ว่าวรรณคดีศึกษาความหมายระดับคำขึ้นไปจึงทำให้ขอบเขตการศึกษาความหมายในวิชาวรรณคดีถูกจำกัดเฉพาะหน่วยภาษาระดับคำขึ้นไป

บทส่งท้าย

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์พัฒนาการของตำราที่ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย โดยเก็บข้อมูลจากเอกสารประเภทตำราที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับการศึกษาความหมายในภาษาไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงปัจจุบัน รวมจำนวนทั้งสิ้น 22 ฉบับ ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการของตำรา "ความหมายในภาษาไทย" จำแนกออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ และ 2) ช่วงหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

ช่วงก่อนได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ ตำรายุคก่อนปฏิรูปการศึกษา ส่วนใหญ่จะศึกษาความสัมพันธ์ทางความหมาย (sense relation) ได้แก่ คำแย้งความหมาย คำพ้องความหมาย (คำไวพจน์) คำพ้องรูปพ้องเสียง คำกลุ่มความหมายเดียวกัน คำระนาบเดียวกัน และคำซ้อนเพื่อความหมาย ส่วนตำรายุคหลังปฏิรูปการศึกษากล่าวถึงความหมายโดยตรง ความหมายแฝง และความหมายในบริบท

ช่วงหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ แบ่งออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่ 1) ตำราความหมายในภาษาหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ยุคเริ่มแรก ได้แก่ “นิรุกติศาสตร์” เป็นตำราเรื่องแรกที่ศึกษาความหมายในภาษาตามแนวภาษาศาสตร์ เนื้อหากล่าวถึงการจำแนกประเภทความหมาย ได้แก่ ความหมายกว้างออก ความหมายแคบเข้า และความหมายย้ายที่ ตำราเล่มนี้ นอกจากจะกล่าวถึงความหมายในภาษาตามแนวอรรถศาสตร์แล้ว ยังกล่าวถึงการศึกษาความหมายในภาษาตามแนววจนปฏิบัติศาสตร์อีกด้วย นอกจากนี้ยังพบบทความในหนังสือรวมเล่ม ได้แก่ “การใช้ภาษา” และ “การใช้ภาษาไทย 2” ของ พ. นววรรณ(นววรรณ พันธุเมธา) กล่าวถึงความหมายในระดับต่าง ๆ ไว้อย่างน่าสนใจ จำแนกออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ “เสียงกับความหมาย” “คำกับความหมาย” “ประโยชน์กับความหมาย” และ “การใช้กับความหมาย” 2) ตำราความหมายในภาษาหลังได้รับอิทธิพลภาษาศาสตร์ยุคปัจจุบัน ระยะนี้เริ่มใช้ชื่อว่า “อรรถศาสตร์” โดยนำแนวคิดและทฤษฎีทางภาษาศาสตร์มาอธิบายปรากฏการณ์ความหมายในภาษาไทย ได้แก่ “ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ” “ภาษาศาสตร์โครงสร้าง” และ “ภาษาศาสตร์ปริชาน”

เมื่อพิจารณาภาพรวมของตำราที่ว่าด้วยความหมายในภาษาไทยพบหน่วยความหมายในตำราความหมายในภาษาไทย ได้แก่ “ความหมายระดับเสียง” “ความหมายระดับคำ” “ความหมายระดับประโยค” และ “ความหมายระดับข้อความ” ผลการวิเคราะห์ตำราที่ว่าด้วยความหมายในภาษาไทยแสดงให้เห็นว่า การศึกษาความหมายในภาษาไทยไม่จำกัดเฉพาะหน่วยภาษาระดับคำขึ้นไปเท่านั้น แต่ยังสามารถศึกษาความหมายในระดับเสียงได้อีกด้วย ซึ่งถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะของภาษาไทยที่น่าสนใจและควรศึกษาให้ละเอียดลึกซึ้งต่อไป

ผลจากการศึกษาพบประเด็นการอภิปรายที่น่าสนใจ ดังนี้

การขาดตำราวรรณศาสตร์ที่ครอบคลุมและทันสมัย : แม้ว่าปัจจุบันจะมีตำราวรรณศาสตร์เกิดขึ้นจำนวนมาก แต่เมื่อเทียบตำราวรรณศาสตร์กับตำราศาสตร์อื่น ๆ ยังพบว่าตำราวรรณศาสตร์ในปัจจุบันยังมีจำนวนน้อย อีกทั้งความรู้วิทยาการทางด้านวรรณศาสตร์ โดยเฉพาะในต่างประเทศได้เกิดแนวคิด/ทฤษฎีใหม่จำนวนมาก ดังนั้น จึงทำให้อรรถศาสตร์ในประเทศไทยยังก้าวไม่ทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน

การทับซ้อนของตำราวรรณศาสตร์กับศาสตร์แขนงอื่น : การวิเคราะห์ตำราฉบับต่าง ๆ จะเห็นได้ว่ามีความทับซ้อนของศาสตร์ที่ใกล้เคียงกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งวัจนปฏิบัติศาสตร์ และอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ซึ่งน่าสนใจว่าเพราะเหตุใดจึงเกิดการทับซ้อนของเนื้อหาและทฤษฎี ผู้วิจัยมองว่าสาเหตุหนึ่งเกิดจากตำราวรรณศาสตร์ต่างประเทศฉบับเริ่มแรกก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เป็นไปได้หรือไม่ว่าการผลิตตำราในภาษาไทยได้ใช้แนวทางการศึกษาเช่นเดียวกับต่างประเทศ ดังนั้น จึงเกิดความเหลื่อมซ้อน ส่วนประเด็นเรื่องทฤษฎีที่นำมาศึกษาล้ำล้นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่อง “มโนทัศน์” “การวิเคราะห์องค์ประกอบ” ไม่ได้ศึกษาเฉพาะอรรถศาสตร์เท่านั้น ยังมีการศึกษาอื่น ๆ ที่นำไปใช้ ดังนั้น จึงทำให้เกิดการเหลื่อมซ้อนองค์ความรู้และการนำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้

การขาดตัวอย่างและงานวิจัยทางด้านอรรถศาสตร์ภาษาไทยที่สนับสนุน : ในประเทศไทยยังขาดงานวิจัยทางด้านอรรถศาสตร์จำนวนมาก แม้ว่าจะมีการศึกษาอรรถศาสตร์เพิ่มมากขึ้น จากการสำรวจพบว่างานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาอุปลักษณะตามแนวคิดของ Lakoff, G and Johnson, M (1980, 2003) ดังนั้น จึงเกิดปัญหาว่าตำราอรรถศาสตร์ส่วนใหญ่ยังขาดตัวอย่างที่มาจากงานวิจัยทำให้ผู้ที่ศึกษาอาจจะยังไม่เข้าใจ และมองว่าอรรถศาสตร์เป็นศาสตร์ที่เข้าถึงได้ยาก อย่างไรก็ตามยังมีตำราบางเล่มที่อธิบายจากตัวภาษาเป็นหลัก เช่น ตำราของนววรรณ พันธุมธธา เพียรศิริ วงศ์วิมานนท์ คุณหญิงสุริยา รัตนกุล และพรพิลาส วงศ์เจริญ ฯลฯ ที่อธิบายให้เห็นตัวอย่างภาษาไทยได้อย่างชัดเจน ผู้วิจัยมองว่าตำราดังกล่าวเป็นตำราที่เข้าใจง่ายและทำให้ผู้ศึกษาเห็นภาพของสังคมและวัฒนธรรมไทยได้เป็นอย่างดี อีกทั้งยังเห็นธรรมชาติของความหมายในภาษาไทยที่แตกต่างกับสังคมและวัฒนธรรมตะวันตกอีกด้วย

จากการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับตำราที่ว่าด้วยความหมายในภาษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ผู้วิจัยเห็นประเด็นการศึกษาที่น่าสนใจดังนี้ 1) ควรเปรียบเทียบตำราที่ว่าด้วย

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

ความหมายในภาษาไทยกับกลุ่มประเทศอื่น ๆ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส ประเทศเยอรมนี ประเทศสหรัฐอเมริกา รวมไปถึงกลุ่มภูมิภาคตะวันออก เช่น ประเทศอินเดีย ประเทศญี่ปุ่น ประเทศเกาหลี ประเทศจีน ฯลฯ ซึ่งอาจจะต้องอาศัยความร่วมมือกับนักวิชาการทางด้านภาษาศาสตร์ของแต่ละภาษา เพื่อให้เห็นภาพรวมของการศึกษาความหมายในภาษาของแต่ละประเทศ และ 2) จากการวิเคราะห์ข้อมูลตำราอรรถศาสตร์พบว่า ตำราอรรถศาสตร์ในภาษาไทยยังขาดตัวอย่างที่เป็นงานวิจัยภาษาไทยที่จะนำมาเชื่อมโยงและสนับสนุนกับแนวคิด/ทฤษฎีตะวันตก ดังนั้น ควรสังเคราะห์งานวิจัยอรรถศาสตร์ในภาษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งงานวิจัยอรรถศาสตร์หลังปี พ.ศ. 2538 เป็นต้นมา ที่เริ่มนำแนวคิดทางด้านภาษาศาสตร์ปริชาณามาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์ส่งผลให้เกิดงานวิจัยด้านอรรถศาสตร์จำนวนมาก ผลที่ได้จากการศึกษาทั้ง 2 ประเด็นจะมีคุณูปการต่อวงวิชาการด้านอรรถศาสตร์ภาษาไทยเป็นอย่างมาก

โดยสรุป บทความฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงภาพรวมของตำราอรรถศาสตร์ภาษาไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเพียรพยายามของปราชญ์ทางภาษาที่ช่วยกันสรรค์สร้างองค์ความรู้ทางด้านอรรถศาสตร์ในภาษาไทยให้อนุชนรุ่นหลังได้ศึกษา สานต่อและนำองค์ความรู้ต่าง ๆ เหล่านี้ไปใช้ประโยชน์ทางการศึกษาต่อไป

ตำรามิใช่เป็นเพียงการอธิบายองค์ความรู้อย่างเป็นระบบเท่านั้น แต่ยังเป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญงอกงามของศาสตร์นั้น ๆ ได้เป็นอย่างดี บทความฉบับนี้เป็นการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นเพื่อให้เห็นภาพรวมของตำราอรรถศาสตร์ภาษาไทยซึ่งเป็นองค์ความรู้ที่สำคัญยิ่งและยังไม่มีผู้ใดกล่าวถึงมาก่อน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า บทความฉบับนี้อาจเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนให้เกิดพลังในการสร้างสรรค์และผลิตผลงานทางวิชาการด้าน “อรรถศาสตร์ภาษาไทย” ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นต่อไป

References

- Anoomanratchathon, Praya. (1972). *Philology*. Bangkok: Klangwitthaya. (In Thai)
- Benchawan Suntharanukul. (1972, 1975, 2007, 2016). *Development of Thai Textbooks*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)

- _____. (1980). *Analysis of Thai Textbooks*. Bangkok: Ramkhamheang University. (In Thai)
- Chatchawadee Saralamba. (2002). "Language and Meaning." In *Introduction Linguistics*. Bangkok: Department of Linguistics, faculty of arts, Thammasat University. (In Thai)
- _____. (2007). *Semantics*. Bangkok: Department of Linguistics, Faculty of Arts Thammasat University. (In Thai)
- Department of Fine Arts, Department. (1970). *Pra Thom Kor Ka, Pra Thom Ma La Hat Arn, Pa Thom Ma La, Ak Sorn Ni Ti Beap Phim Nung Sue Thai*. Thonburi: Rungwattana. (In Thai)
- Fromkin, Victoria, Rodman, Robert and Hyams, Nina. (2003). *An Introduction to Language*. Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich. (In Thai)
- Johnson, Mark. (1987). *The Body in the Mind: The Bodily Basis of Meaning, Imagination, and Reason*. Chicago: University of Chicago Press.
- King, Brian. (1989). *The Conceptual Structure of Emotional Experience in Chinese*. Ph.D. Dissertation. Ohio: Ohio State University.
- Kövecses, Zoltán. (2002). *Metaphor: A Practical Introduction*. Oxford: Oxford University Press.
- _____. (2005). *Metaphor in Culture: Universality and Variation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Kritsadawan Hongladarom and Teeranoot Chauksuvanit. (2008). *Pragmatics*. Bangkok: Academic dissemination project Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Lakoff, George. (1999). *Philosophy in the Flesh*. New York: Basic Books.
- Lakoff, George and Johnson, Mark. (1980, 2003). *Metaphors We Live By*. Chicago and London: The University of Chicago Press.

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

- _____. (1981). *Conceptual Metaphor in Everyday Language*. In Mark Johnson (ed.), 286 - 325.
- _____. (1987). *Women, Fire, and Dangerous Things: What Categories Reveal about the Mind*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Natthaporn Panpotong. (2012). *Text Book 2201 783 Pragmatic Analysis of Thai* (Revised edition). Bangkok: Thai Department, Faculty of Arts, Chulalongkorn University. (In Thai)
- Navavan Bandhmedha. (1970). *Language Usage*. Bangkok: Women's Association Higher Education Authority of Thailand. (In Thai)
- _____. (1984). *Language Usage 2*. Bangkok: ah – laan. (In Thai)
- Nerlich, Brigitte. (1991). *Semantic Theories in Europe 1830 – 1930: from Etymology to contextuality*. Amsterdam: John Benjamins.
- Nittaya Kanchanawan. (2003). *Anasysis of Thai Structure*. Bangkok: Ramkhamheang University. (In Thai)
- Niyada Lausunthorn. (2009). *Development of Thai Textbooks*. Bangkok: Laikham. (In Thai)
- Patcharee Palawong. (1999). *Introduction of Semantics*. Bangkok: Ramkhamheang University. (In Thai)
- _____. (2001). *Introduction to Semantics*. Bangkok: Department of English and Linguistics, Faculty of Humanity, Ramkhamheang University. (In Thai)
- Piansiri Wongwipanon. (1982). "meaning." In *Thai language teaching materials 3 Unit 7 - 15*, pp. 287 - 368. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University. (In Thai)
- Pornpilas Ruangchotwit. (1990). *Kaan Tham Phot Cha Na Nu Krom. [Dictionary]*. Chiangmai: Faculty of Humanity, Chiangmai University. (In Thai)

- Pornpilas Ruangchotwit. (1992). *Componential Analysis*. Chiangmai: Faculty of Humanity, Chiangmai University. (In Thai)
- Pornpilas Wongcharuen. (2011). *Meaning in Thai Language*. Chiangmai: Thai Language, Department of Eastern Languages, Faculty of Humanity, Chiangmai University. (In Thai)
- Praphasri Siha-umphai. (2007). *Language culture*. Bangkok: Chulalongkorn University. (In Thai)
- Srisunthornwoham, Praya (Noi Arechamrayangkoon). (1971). *Thai Volume 1 – 3* (3th ed). Bangkok: Rung Ruangtham. (In Thai)
- _____. (1972). *Thai Language* (5th ed.). Bangkok: Klangwitthaya. (In Thai)
- _____. (1978). *Wai Phot Pra Phan Lea Pi Sarn Ka Run*. Bangkok: Memorial to the funeral of Mrs. Thip Niyomhet. Prachachon Press. (In Thai)
- _____. (1978). *Beab Sorn Nang Sue Thai Khong Praya Sri Sun Thorn Wo Ham Noi Arechamrayangkoon* (4th ed.). Bangkok: Klangwitthaya. (In Thai)
- _____. (1971). *Moonlabotbanphakit Wahanitnikorn Arksornprayok Sangyokpithan Waipotphicharn Phisarnkarun* (8th ed.). Bangkok: Krungthon Press. (In Thai)
- Royal society. (2003). *Linguistics Terminologies The Royal Institute Version*. Bangkok: Royal society. (In Thai)
- _____. (2007). *Coyote*. [Online]. Retrieved from <http://www.royin.go.th>. [2017, July 6]. (In Thai)
- Saeed, I. John. (2009). *Semantics*. Oxford: Blackwell.
- Siriporn Panyametheekul. (2007). *Textbook L 314 Study of Meaning*. Bangkok: Department of Linguistics, Faculty of Humanities, Srinakarinwirot University. (In Thai)

อรรถศาสตร์สังเคราะห์ : พัฒนาการของตำรา
ว่าด้วยความหมายในภาษาไทย

- Sunanta Unchaleenukul. (1997). *Research Report on the Development of the Thai Language*. Bangkok: Ratchadapisek Foundation. Chulalongkorn University. (In Thai)
- Suphachai Tawichai. (2011). *Textbook 411 219 Semantics*. Bangkok: Department of Thai Language, Faculty of Arts, Silpakorn University. (In Thai)
- _____. (2017). Semantics: Conceptual Analysis of Meaning in Language. *A Handbook for the Development of Learning Skills in the 21st Century: The Fourth World Wide Project*. Bangkok: Department of Thai Language Faculty of Humanities Kasetsart University. (In Thai)
- Suriya Ratanakul. (2001, 2012). *Introduction to Semantics*. Nakhonpathom: Institute of Language and Research Culture for Rural Development Mahidol University. (In Thai)